

**Чернівецький торговельно-економічний інститут
Державного торговельно-економічного університету**

Кафедра фінансів та банківської справи

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**НЕПРЯМІ ПОДАТКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ
ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ**

(на матеріалах державного бюджету)

Студента 2 курсу денної форми
навчання спеціальності 072
«Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»
спеціалізації «Державні фінанси»

Козарука
Михайла
Михайловича

Науковий керівник:
к.е.н., доцент

Томнюк
Тетяна
Леонідівна

Завідувач кафедри:
д.е.н., професор

Чорновол
Алла
Олегівна

Чернівці 2023

АНОТАЦІЯ

Козарук М. М. Непрямі податки як інструмент фіскальної політики держави. – Рукопис. Випускна кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок». – Чернівецький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, Чернівці, 2023.

У випускній кваліфікаційній роботі розглядаються теоретичні та методологічні засади непрямих податків як джерела доходів державного бюджету. На основі звіту про виконання державного бюджету України досліджено сучасний стан і тенденції надходження від непрямих податків. Визначено проблеми адміністрування непрямих податків та окреслено напрями їх вирішення.

Ключові слова: непрямі податки, прямі податки, податок на додану вартість, акцизний податок, мито.

ANNOTATION

Kozaruk M. M. Indirect taxes as a tool of fiscal policy of the state. - Manuscript. Graduation qualification work for obtaining a master's degree, specialty 072 "Finance, banking, insurance and the stock market". - Chernivtsi Trade and Economic Institute STEU, Chernivtsi, 2023.

The final qualification work examines the theoretical and methodological foundations of indirect taxes as a source of state budget revenues. On the basis of the report on the execution of the state budget of Ukraine, the current state and trends of income from indirect taxes were investigated. The problems of administration of indirect taxes are defined and directions for their solution are outlined.

Key words: indirect taxes, direct taxes, value added tax, excise tax, duty.

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ НЕПРЯМОГО ОПОДАТКУВАННЯ ЯК СКЛАДОВОЇ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

1.1. Поняття фіскальної політики та інструментів її реалізації.....	6
1.2. Сутність поняття «непрямі податки».....	10
1.3. Особливості оподаткування непрямими податками.....	14
Висновки до розділу 1.....	18

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАНУ НАДХОДЖЕНЬ НЕПРЯМИХ ПОДАТКІВ ДО ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

2.1 Співвідношення прямих та непрямих податків у податковій системі України 2019-2022 років.....	20
2.2. Динаміка та структура надходжень непрямих податків до державного бюджету 2017-2022 роки.....	27
Висновки до розділу 2.....	36

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ СИСТЕМИ НЕПРЯМОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

3.1 Проблеми адміністрування непрямих податків.....	38
3.2 Зарубіжний досвід непрямих оподаткування.....	44
3.3. Вектори трансформації непрямих оподаткування в Україні.....	47
Висновки до розділу 3.....	50

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	52

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	56

ДОДАТКИ

ВСТУП

Актуальність теми. Вивчення основних джерел що забезпечують наповнення державного бюджету непрямыми податками та шляхи удосконалення системи непрямого оподаткування.

Проблеми теорії та практики податкових надходжень, а також її структура були розглянуті у наукових працях як зарубіжних вчених: Д. Б'юкенен, А. Вагнер, Дж. Гелбрейт, Р. Гнейст, О. Зварич, Ю. Іванов, А. Крисоватий, С. Лондар, В. Мельник, Т. Паєнтко, П. Пашко та інших. У своїх роботах вони досліджували теоретичні та практичні питання оподаткування.

Мета і завдання дослідження. Мета випускної кваліфікаційної роботи полягає у здійсненні аналізу системи непрямого оподаткування в Україні та формування шляхів його вдосконалення на основі проаналізованих даних.

Для досягнення поставленої мети необхідно було вирішити такі основні завдання:

- охарактеризувати інструментів фіскальної політики та її реалізації,
- дослідити і визначити поняття та види непрямих податків,
- проаналізувати особливості оподаткування непрямыми податками,
- порівняти надходження від прямих та непрямих податків,
- визначити динаміку надходжень непрямих податків до державного бюджету 2017-2022 роки,
- визначити всі переваги та недоліки непрямих податків,
- дослідити зарубіжний досвід непрямого оподаткування,
- запропонувати шляхи вирішення трансформації непрямого оподаткування в Україні.

Об'єкт дослідження - суспільні відносини у сфері правового регулювання непрямих податків в податковій системі.

Предметом дослідження - практика застосування непрямих податків в Україні.

Методи дослідження. У процесі дослідження та реалізації вищезазначених завдань використано метод порівняльного аналізу; застосовано загальнонауковий та аналітичний методи, табличний метод, що сприяло вивченню місця та ролі непрямих податків у економіці України.

Інформаційну базу дослідження становлять законодавчі та нормативні акти з податкової системи, статистичні та аналітичні матеріали, звіти про виконання держбюджету, монографії, наукові статті, інтернет-ресурси, матеріали періодичних видань і міжнародних оглядів, інші довідково-інформаційні джерела.

Наукова новизна одержаних результатів полягає теоретичному обґрунтуванні та у згрупування наукових робіт та статистичних даних про непрямі податки.

Практичне значення одержаних результатів полягає у виявленні низку проблем в наповненні держбюджету непрямыми податками.

Публікації. За результатами дослідження опубліковано наукову статтю на тему. «Особливості непрямих податків в Україні в умовах воєнного стану».

Обсяг та структура випускної кваліфікаційної роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається із вступу, 3 розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел, додатків. Основний зміст роботи викладено на 55 сторінках. Робота містить 9 таблиць та 3 рисунка.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ НЕПРЯМОГО ОПОДАТКУВАННЯ ЯК СКЛАДОВОЇ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

1.1. Поняття фіскальної політики та інструментів її реалізації

Фіскальна політика є важливою частиною економічної політики країн та є одним з основних інструментів макроекономічного регулювання. Фіскальна політика - це сукупність фінансових заходів держави пов'язаних із оподаткуванням та здійсненням державних витрат, що сприяють стабілізації економіки. Фіскальна політика різних країн має свої особливості, які залежать від історичних, політичних, соціальних або інших умов.

За Базилевичем В. Д. «фіскальна політика – це урядовий вплив на економіку через оподаткування, формування обсягу і структури державних витрат з метою забезпечення належного рівня зайнятості, запобігання й обмеження інфляції та згубного впливу циклічних коливань». [10, с.170]

На думку Будаговської С. М. «бюджетно-податкова політика – це заходи уряду, спрямовані на забезпечення повної зайнятості та виробництво неінфляційного ВВП шляхом зміни державних видатків, системи оподаткування та підходів до формування державного бюджету в цілому». [11, с.305]

Економісти К. Р. Макконнелл та С. Л. Брю зазначають, що «фіскальна політика – це цілеспрямоване регулювання державних видатків та податкових надходжень для забезпечення повної зайнятості, стабільності цін та економічного зростання». [19, с.403]

Основними цілями фіскальної (або ж бюджетно-податкової) політики є:

- збільшення обсягу виробництва;
- забезпечення повної зайнятості населення;
- зниження темпів інфляції;
- згладжування циклічних коливань;

- забезпечення економічного зростання держави.

Фіскальну політику називають також бюджетно-податковою, адже її інструментами, за допомогою яких досягаються визначені цілі, є доходи та витрати державного бюджету, а саме державні закупівлі, трансфертні платежі та податкові надходження. Серед функцій фіскальної політики можна виділити чотири основні, які проілюстровані на рис. 1.1. [6, с.149]

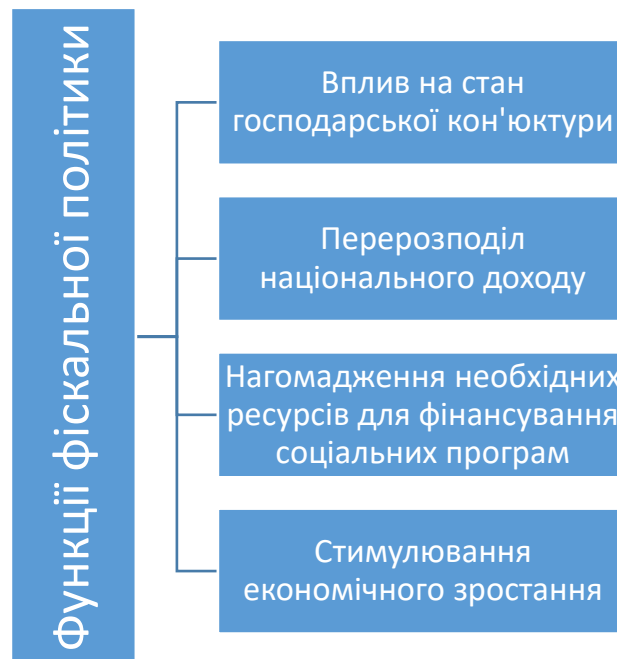

Рис. 1.1. Функції фіскальної політики.

Інструментами фіскальної політики є:

- державні витрати здійснюються за рахунок коштів державного бюджету,
- валові податки - джерело доходів державного бюджету,
- балансування державних витрат та доходів державного бюджету. [34]

Елементи структури державних витрат є:

- державні закупівлі, складовими яких
- державне споживання,
- державні інвестиції,
- трансфертні платежі,
- витрати з обслуговування державного боргу. [21. с. 121]

У залежності від того, свідомо чи автоматично здійснюється вплив фіскальних інструментів на економіку, бюджетно-податкова політика поділяється на дискреційну та автоматичну.

Дискреційна фіскальна політика – цілеспрямована зміна величини державних податків, видатків і сальдо державного бюджету (різниця між частиною податків і державними закупками), у результаті зміни законодавства. [20, с.211]

Дискреційна політика вимагає тривалого часу для її здійснення, адже необхідним є прийняття законодавчого рішення, а це, у свою чергу, може викликати довгі дискусії через залежність від політичних факторів. Після прийняття рішення урядом щодо змін у бюджетно-податковому законодавстві також має пройти час до безпосереднього застосування того чи іншого фіскального інструменту.

У залежності від того в якій фазі економічного циклу знаходиться економіка держави дискреційна фіскальна політика поділяється на стимулюючу та обмежувальну.

Стимулююча бюджетно-податкова політика – фіскальна політика, що охоплює збільшення державних видатків та скорочення податків з метою розширення сукупного попиту в економіці в період циклічного спаду. [11, с. 308].

Обмежувальна бюджетно-податкова політика – фіскальна політика, що охоплює скорочення державних видатків та збільшення податків з метою стабілізації економіки в умовах інфляційного надлишкового сукупного попиту, який виникає внаслідок циклічного підйому. [11, с.308]

Як і у стимулюючій політиці, уряд може обрати три напрямки – збільшення податків, зменшення видатків або комбінація цих двох заходів. Проте у випадку обмежувальної фіскальної політики для зменшення сукупного попиту на однакову величину необхідно в більшій мірі збільшити податки, ніж зменшити видатки.

Автоматична фіскальна політика – політика вбудованих стабілізаторів, вона не пов'язана зі зміною законів. [20, с.212]

Автоматичний стабілізатор – механізм, який дозволяє зменшити циклічні коливання в економіці без зміни податкового законодавства.

Такими стабілізаторами є:

- прогресивна податкова система;
- трансфертні платежі;
- допомога по безробіттю у період економічних спадів. [20, с.212]

Автоматичні стабілізатори мають вплив на обсяг виробництва в економіці, інфляцію, розмір дефіциту або профіциту бюджету. Так, прогресивна система оподаткування забезпечує зниження купівельної спроможності населення під час пришвидшення зростання ВВП та збільшення купівельної спроможності під час економічного спаду.

Трансфертні платежі та виплати по безробіттю населенню сприяють підтриманню сукупного попиту в економіці навіть у періоди економічних спадів.

Оскільки, фіскальна або податково-бюджетна політика — це один з інструментів державного втручання в економіку з метою подолання економічного спаду. Вона передбачає стягнення державних податків з усіх суб'єктів економіки, котрі мають будь-який дохід.

Одну з головних ролей у фіскальній політиці відіграє доходи, значну частину з яких складають податки.

Податки — це обов'язкові платежі, які держава стягує з окремих осіб, установ, організацій, у центральний або місцевий бюджет. [34]

Існує 2 системи оподаткування підприємців — загальна і спрощена.

Платники податків: наймані працівники і власники підприємств.

Також головною частиною фіскальної політики є витрати. Видатки бюджету — це кошти, що спрямовуються на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом, за винятком коштів на погашення основної суми боргу та повернення надміру сплачених до бюджету сум. Основними видатками є: Обслуговування зовнішнього та внутрішнього боргу; Оборона, громадський порядок, безпека та суди; Економічна діяльність (інвестиції державних підприємств); Соціальний захист; Охорона здоров'я; Освіта. [24]

Отже, фіскальна політика - це сукупність фінансових заходів держави пов'язаних із оподаткуванням та здійсненням державних витрат, що сприяють стабілізації економіки. Основні функції фіскальної політики: вплив на стан господарської кон'юнктури, перерозподіл національного доходу, нагромадження необхідних ресурсів для фінансування соціальних програм, стимулювання економічного зростання, підтримка високого рівня зайнятості тощо.

1.2. Сутність поняття «непрямі податки»

Непрямі податки відіграють важливу роль у податковій системі будь-якої країни, адже вони складають значну частку у доходах бюджету та використовуються державою як регулятор цін. Держава справляє вплив на реальні доходи споживачів саме через рівень цін. Непрямі податки дають змогу регулювати платоспроможний попит як невід'ємну складову ринкової рівноваги. [8 с. 35] Так, за допомогою ставок податку на додану вартість держава може як стимулювати попит споживачів - в період кризової економіки, так і стримувати - в період надмірного піднесення економіки. Функціонування непрямих податків зумовлює низку проблем, пов'язаних з адмініструванням даної форми оподаткування. Від вирішення проблеми формування ефективного механізму справляння непрямих податків залежить не лише стабільність формування дохідної частини державного бюджету, а й сталість розвитку окремих галузей народного господарства. [8 с. 35]

Непрямі податки – це податки на товари і послуги, що встановлюються як надбавка до цін на товари або тарифи на послуги і не залежать від доходів платників податків, включаються виробниками (продавцями) в ціну товару і потім надходять державі. У відпускну ціну продукції підприємств виробничої сфери можуть бути включені два непрямі податки: акцизний податок та податок на додану вартість (ПДВ). [7] Ціна реалізації споживачам

імпортованих товарів може включати три види непрямих податків: ввізне мито, акцизний податок, ПДВ. [1]

Акцизний податок — це непрямий податок на споживання підакцизних товарів (продукції), що включається до ціни таких товарів (продукції).

Ввізне мито — мито, що нараховується на товари та інші предмети при їх ввезенні на митну територію України. [2]

Податок на додану вартість (ПДВ) — це непрямий податок, який входить в ціну товарів (робіт, послуг) та сплачується покупцем, але його облік та перерахування до державного бюджету здійснює продавець (податковий агент). [7]

В основному непрямі податки виконують фіскальну функцію, тобто забезпечують формування доходів бюджету держави [9]. Але слід пам'ятати і про виконання ними регулюючої функції. Так, при вмілому використанні непрямі податки можуть бути дієвим фінансовим інструментом регулювання економіки. Що стосується ПДВ, який стягується в Україні, то він більш ефективний у фіскальному аспекті завдяки широкій базі оподаткування, кількості платників та кількості операцій, що оподатковуються.

Якщо зменшити основну ставку податку та ввести одну-дві пільгові (крім нульової, що вже існує), то у суб'єктів господарювання можуть з'явитися додаткові стимули для збільшення обсягів виробництва. Таким чином розшириться база оподаткування і зросте загальна сума доходів зведеного бюджету. До того ж через послаблення тиску ПДВ зростуть доходи населення та сукупний попит. Покупці (споживачі) товарів (робіт, послуг), у ціну яких можуть входити вказані податки, є реальними платниками непрямих податків. Однак формальним платником є продавець товару (робіт, послуг), що виступає посередником між державою й споживачем цього товару. Отже, платниками можуть бути: фізичні особи та юридичні особи (організації, установи). При цьому сплату непрямих податків до бюджету здійснюють суб'єкти господарювання. [21]

За сферою застосування непрямі податки поділяються на універсальні та специфічні. Універсальними є непрямі податки, що справляються з усіх товарів і послуг, окрім тих, які звільнено від оподаткування. Універсальним непрямим податком в українській податковій системі є податок на додану вартість. У світовій практиці роль універсальних непрямих податків виконують також податок з обороту і податок з продажу. Специфічними є непрямі податки, що справляються лише з тих товарів і послуг, перелік яких визначено законодавством. Специфічними непрямими податками в податковій системі України є акцизний податок і мито. За механізмом стягнення непрямі податки поділяються на одностадійні і багатостадійні. Одностадійними є непрямі податки, що одноразово стягуються на певному етапі товарообігу. Такими непрямими податками в Україні є акцизний податок і мито. Багатостадійними є непрямі податки, що підлягають стягненню на кожному етапі товарообігу - податок на додану вартість. За наявністю кумулятивного (каскадного) ефекту непрямі податки поділяють таким чином: [13]

1. Кумулятивні (каскадні) – непрямі податки, механізм стягнення яких передбачає повторне оподаткування товарів і послуг на всіх стадіях їх обігу.

2. Некумулятивні (некаскадні) - непрямі податки, механізм стягнення яких виключає можливість повторного оподаткування товарів і послуг, забезпечуючи однакові податкові надходження за однаковими товарами і послугами до споживача.

За економічною природою непрямі податки поділяються на акцизи та мита [27, с. 128].

Акцизи – це непрямі податки на операції з реалізації товарів і послуг, що встановлюються у вигляді надбавки до ціни їх реалізації (податок на додану вартість і акцизний податок). Мита – це непрямі податки на операції з переміщення товарів через митний кордон держави, які встановлюються у вигляді надбавки на митну вартість цих товарів. В податковій системі України розрізняють вивізні і ввізні мита.

Переваги непрямих податків:

1. Непрямі податки характеризуються високою швидкістю надходження до бюджету, оскільки їх перерахування відбувається відразу після реалізації товару чи послуги.

2. Непрямі податки застраховані від ризику їх несплати у разі нерентабельного виробництва, оскільки не залежать від прибутку підприємства.

3. Непрямим податкам властива постійність надходжень, зважаючи на наявність постійної потреби населення у споживанні товарів і послуг.

4. Непрямі податки характеризуються відносною рівномірністю надходжень у територіальному розрізі, що забезпечується характером їх справляння.

5. Використовуючи непрямі податки, держава отримує можливість регулювати рівень споживання населенням певних груп товарів — стимулювати споживання корисних або стримувати споживання небезпечних для здоров'я людей груп товарів, передусім продовольчого характеру [8, с. 38].

Таким чином, серед недоліків можна виділити таку: сплата непрямих податків не залежить від розміру доходу їх платників. Це створює ситуацію, коли бідніше населення несе значно більший тягар сплати непрямих податків, ніж значно заможніші. Тобто чим нижчий рівень доходів, тим вища в них частка непрямого податку, відносно (порівняно з прямими податками) дорожнечу їх адміністрування, недостатню ефективність у частині поліпшення структури споживання через зменшення в ній частки шкідливих товарів, оскільки відбувається зміщення попиту в "тіньовий" сектор. [12]

Отже, непрямі податки – це податки на товари і послуги, що встановлюються як надбавка до цін на товари або тарифи на послуги і не залежать від доходів платників податків, включаються виробниками (продавцями) в ціну товару і потім надходять державі. У відпускну ціну продукції підприємств виробничої сфери можуть бути включені два непрямі

податки: акцизний податок та податок на додану вартість (ПДВ). Ціна реалізації споживачам імпортованих товарів може включати три види непрямих податків: ввізне мито, акцизний податок, ПДВ. Основною функцією непрямих податків є фіскальна, тобто забезпечують формування доходів бюджету держави.

1.3. Особливості оподаткування непрямими податками

Непрямі податки встановлюються на товари і послуги у вигляді надбавок до ціни товару чи послуги, оплачуються покупцями при купівлі товарів та отриманні послуг, а в бюджет вносяться продавцями цих товарів та послуг. [15 с. 133]

Нині в Україні стягуються такі види непрямих податків: ПДВ, акцизний та митні платежі.

Облік ПДВ на підприємстві, яке зареєстроване як платник ПДВ, складається з обліку таких компонентів: 1. Податковий кредит. 2. Податкове зобов'язання. [22]

Податковий кредит – це сума, на яку платник податку має право зменшити податкове зобов'язання за звітний період.

Податкове зобов'язання – загальна сума податку, нарахована платником у звітному періоді.

До бюджету платник перераховує суму ПДВ, яка є різницею між податковим зобов'язанням та податковим кредитом. [4]

Платниками податку є як фізичні, так і юридичні особи, які здійснюють підприємницьку діяльність в Україні. Обов'язковою для оподаткування є діяльність на суму, яка перевищує 1000000 гривень за 12 попередніх календарних місяців. Об'єктом оподаткування є продаж товарів (робіт, послуг) на митній території України (здійснюване як резидентами, так і нерезидентами), завезення товарів і послуг (в тому числі в вигляді оренди чи лізингу) та вивезення товарів та послуг за межі митної території України. Не

є платниками ПДВ філії, оскільки відповідно до Цивільного Кодексу України вони не є ні юридичними особами, ні суб'єктами підприємницької діяльності.

Базою податку на додану вартість є фактична (договірна) ціна товару чи послуги. У випадку, якщо звичайна ціна перевищує фактичну більш, ніж на 20%, то базою оподаткування є звичайна ціна. Якщо товар чи послуга є імпортованою, то базою є договірна ціна, але не менша за митну вартість.

Розміри ставок податку визначає Податковий кодекс України. Ставки податку встановлюються від бази оподаткування в таких розмірах: 20 відсотків, 14 відсотків, 7 відсотків, 0 відсотків. [1]

Акцизний податок - це різновид непрямих податків, яким оподатковуються високорентабельні та монопольні товари, що включається у ціну товару та платниками якого виступають кінцеві споживачі товару, на який нараховується акциз. [19]

Відповідно до Податкового кодексу України, підакцизними товарами виступають: спирт етиловий та інші спиртові дистиляти, алкогольні напої, пиво; тютюнові вироби, тютюн та промислові замінники тютюну; нафтопродукти, скраплений газ; автомобілі легкові, кузови до них, причепа та напівпричепа, мотоцикли.

Платниками податку визначені в ПК, з яких є:

- особа, яка виробляє підакцизні товари (продукцію) на митній території України, у тому числі з давальницької сировини.;
- особа - суб'єкт господарювання, яка ввозить підакцизні товари (продукцію) на митну територію України; [1]

Датою виникнення податкових зобов'язань щодо підакцизних товарів (продукції), вироблених на митній території України, є дата їх реалізації особою, яка їх виробляє.

Датою виникнення податкових зобов'язань у разі ввезення підакцизних товарів (продукції) на митну територію України є дата подання митному органу митної декларації для митного оформлення або дата нарахування такого податкового зобов'язання митним органом. [3]

Забороняється сплата сум податку шляхом взаємних заліків, зустрічних зобов'язань, векселями та в інших формах, що не передбачають сплати сум такого податку коштами.

Базовий податковий період для сплати податку відповідає календарному місяцю. [19]

Контроль за правильністю обчислення і своєчасністю сплати до бюджету податку з підакцизних товарів (продукції), що виробляються на території України, здійснюється органами державної податкової служби, а що ввозяться на митну територію України, під час митного оформлення здійснюється митними органами. [1]

Незважаючи на певну схожість податку на додану вартість і акцизного податку, вони мають ряд суттєвих відмінностей (додаток А). [27 с. 130]

Митні платежі – це різновид обов'язкових платежів, що справляються під час переміщення або у зв'язку з переміщенням товарів через митний кордон України та контроль за справлянням яких покладено на митні органи. [2]

Платниками мита, що стягується митницею, є особи, що ввозять (вивозять) або переміщують товари через митний кордон України. Платниками можуть виступати як власники товарів, так і уповноважені особи (декларанти). Тобто, на відміну від заборони перекладати сплату податку на третіх осіб, в даному разі дозволяється таке перекладання роботи. [44]

Об'єктом оподаткування є митна вартість товару, тобто ціна, яку фактично сплачено або підлягає сплаті за нього на момент перетину митного кордону України.

Момент виникнення обов'язку із сплати митних платежів залежить від характеру дій, які здійснюються щодо товару. Стаття 289 Митного кодексу України визначає наступний перелік таких моментів: [2]

1) у разі ввезення товарів на митну територію України — з моменту фактичного ввезення цих товарів на митну територію України;

2) при незаконному переміщенні товарів, що перебувають на території вільної митної зони або на митному складі, — з моменту такого переміщення товарів;

3) у разі вивезення товарів з митної території України:

а) при оформленні товарів відповідно до митного режиму експорту — з моменту прийняття митним органом митної декларації;

б) при вивезенні товарів за межі митної території України без оформлення митної декларації та при незаконному вивезенні товарів за межі митної території України — з моменту фактичного вивезення товарів за межі митної території України;

в) при невиконанні умов, установлених щодо товарів, які вивозилися за межі митної території України із звільненням від оподаткування вивізним митом, — з моменту, коли ці товари прибули до іншого місця призначення, ніж те, у зв'язку з яким надавалося таке звільнення;

4) після завершення митного оформлення товарів та їх випуску, якщо внаслідок перевірки митної декларації чи за результатами документальної перевірки митний орган самостійно визначає платнику податків додаткові податкові зобов'язання;

5) в інших випадках, встановлених Податковим кодексом України

В Україні застосовуються такі види мита: [24]

- нараховується у відсотках до митної вартості товарів та інших предметів, які обкладаються митом;
- нараховується у встановленому грошовому розмірі на одиницю товарів та інших предметів, які обкладаються митом;
- комбіноване, що поєднує обидва ці види митного обкладення.

Мито також класифікують на ввізне і вивізне.

Мито також можна поділити на:

- спеціальне мито, яке застосовується як засіб захисту українських виробників;

- антидемпінгове, яке застосовується у разі ввезення на митну територію України товарів, які є об'єктом демпінгу, що заподіює шкоди національному товаровиробникові;
- компенсаційне, яке застосовується у разі вивезення за межі митної території України товарів, для виробництва, переробки, продажу, транспортування, експорту або споживання яких безпосередньо або опосередковано надавалася субсидія, якщо таке вивезення заподіює шкоди.

Пільги. При ввезенні на митну територію України звільняються від оподаткування: [2]

- товари, сумарна митна вартість яких не перевищує 200 євро, а загальна вага не перевищує 50 кг,
- товари, що тимчасово ввозяться на митну територію України під зобов'язання про їх зворотне вивезення;

Також громадяни мають право безперешкодно ввозити особисті речі на митну територію України в режимі тимчасового ввезення за умови їх усного або письмового декларування за бажанням власника таких речей.

Висновки до розділу 1

Фіскальна політика - це сукупність фінансових заходів держави пов'язаних із оподаткуванням та здійсненням державних витрат, що сприяють стабілізації економіки. Фіскальна політика різних країн має свої особливості, які залежать від історичних, політичних, соціальних або інших умов.

Основними цілями фіскальної (або ж бюджетно-податкової) політики є:

- збільшення обсягу виробництва;
- забезпечення повної зайнятості населення;
- зниження темпів інфляції;
- згладжування циклічних коливань;
- забезпечення економічного зростання держави.

Одним з головних елементів фіскальної політики є податки. Податки — це обов'язкові платежі, які держава стягує з окремих осіб, установ, організацій, у центральний або місцевий бюджет.

В Україні стягуються такі види непрямих податків: ПДВ, акцизний та митні платежі: акцизний податок - непрямий податок на споживання окремих видів товарів (продукції), визначених цим Кодексом як підакцизні, що включається до ціни таких товарів (продукції); митні платежі - податки, що відповідно до цього Кодексу або митного законодавства справляються під час переміщення або у зв'язку з переміщенням товарів через митний кордон України та контроль за справлянням яких покладено на контролюючі органи; податок на додану вартість - це непрямий податок, який входить в ціну товарів (робіт, послуг) та сплачується покупцем, але його облік та перерахування до державного бюджету здійснює продавець (податковий агент).

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СТАНУ НАДХОДЖЕНЬ НЕПРЯМИХ ПОДАТКІВ ДО ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

2.1 Співвідношення прямих та непрямих податків у податковій системі України 2019-2022 років

Не може розділ починатися з таблиці. Дайте якийсь початок

Таблиця 2.1

Динаміка стану та структури прямих та непрямих податків України за період 2019–2022 років. млрд грн.

Показники	2019	2020	2021	2022	Темп росту, % 2022/2019
Податкові надходження	847	781	959	876	103,4
Прямі податки в тому числі:	266	245	296	283	106,4
ПДФО	106	111	138	148	139,6
Податок на прибуток	96	98	112	117	121,9
Плата за користування надрами	53	27	35	7	13,2
Інше	11	9	11	11	100,0
Непрямі податки в тому числі:	582	536	664	592	101,7
ПДВ	418	379	492	467	111,7
Акцизний податок	134	129	139	102	76,1
Мито	30	28	33	23	76,7

З даних наведених у таблиці 2.1 [40] бачимо, що надходження від непрямих податків за останні роки коливання і незначне зниження (темп росту 2022 р. до 2019 р. становить 1,72%). Серед податкових надходжень найбільшу питому вагу становить податок на додану вартість, надходження від якого з кожним роком зростає: у 2019 році – 418 млрд грн, у 2020 – 379 млрд грн, у 2021 – 492 млрд грн, а у 2022 році він становив – 467 млрд грн, що є негативним фактором. Варто зазначити, що акцизний податок формує

значну частину доходів державного бюджету України. Так станом на 2022 р. надходження від акцизного податку з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції) становили 102 млрд грн, що на 30,0%, більше, ніж у 2019 р., та зумовлене як збільшенням обсягів виробництва деяких підакцизних товарів та зростанням специфічної ставки акцизного податку на тютюнові вироби і спирти. Розглянута нами динаміка митних платежів упродовж 2019–2022 рр. показала, що частка цих платежів є порівняно незначною і зростає з 30 млрд грн у 2019 році до 23 млрд грн у 2022 році. Темп росту даного показника за чотири роки становить -23,3%, що показує не дуже позитивну динаміку. Таке збільшення акцизних і митних платежів зумовлено в трансформаційних умовах посиленням фіскальної функції непрямих податків, що передбачає збільшення податкового навантаження на споживача. Серед прямих податків, які мають суттєве фіскальне значення для формування фінансових ресурсів держави, можна відзначити податок на доходи фізичних осіб (ПДФО). Рівень ПДФО в 2019 р. становив 106 млрд грн, а вже в 2022 р. цей показник був зафіксований на рівні 148 млрд грн, темп росту становить 39,6%. Одним із факторів впливу на рівень надходження податку на доходи фізичних осіб є підвищення мінімальної заробітної плати. Надходження від податку на прибуток підприємств впродовж досліджуваного періоду також постійно зростають. Починаючи з 2019 року, надходження від податку на прибуток до державного бюджету України становили 96 млрд грн, а в 2022 р. вони зростають до 117 млрд грн, що на 21,9% вище, ніж у 2019 р.

Значимість податкових надходжень до державного бюджету України свідчать статистичні дані, які підтверджують поняття «податки» (табл. 2.2). Серед найважливіших макроекономічних чинників впливу на формування доходів державного бюджету є темп зростання реального валового внутрішнього продукту країни. [37]

Аналіз надходжень до держбюджету України у 2019–2022 рр.

Показники	Роки							
	2019	Питома вага, % до доходів	2020	Питома вага, % до доходів	2021	Питома вага, % до доходів	2022	Питома вага, % до доходів
Реальний ВВП, млрд грн	3675,7		3818,5		4363,6		3865,8	
Загальні доходи держбюджету	998,3	100,0	1076,0	100,0	1296,9	100,0	1787,4	100,0
Податкові надходження в тому числі:	799,8	80,1	851,1	79,1	1107,1	85,4	949,8	53,1
1, Прямі податки	266,0	26,6	245,0	22,8	296,0	22,8	283,0	15,8
2, Непрямі податки	582,0	58,3	536,0	49,8	664,0	51,2	592,0	33,1
Питома вага податкових надходжень у реальному ВВП, %	21,3	-	14,3	-	14,3	-	17,8	-
Неподаткові надходження, млрд грн	186,7	18,7	212,9	19,8	175,4	13,5	346,3	19,4
Доходи від операцій з капіталом, млрд грн	0,2	0,0	0,1	0,0	0,3	0,0	0,6	0,0
Кошти від закордонних країн і міжнародних організацій, млрд грн	1,1		1,0	0,1	1,3	0,1	481,1	26,9
Цільові фонди, млрд грн	1,8	0,2	0,2	0,0	0,2	0,0	0,1	0,0

Щодо тенденцій ВВП протягом 2019–2022 рр., то спостерігається незначний спад у 2020 р., зростання у 2021 р. та значне падіння у 2022 р. У 2019 р. ВВП зріс на 3,2%, у 2020 р., навпаки, скоротився на 4,0%. На скорочення ВВП у 2020 р. негативно вплинули карантинні обмеження, запроваджені в Україні у зв'язку з пандемією, а звідси, зниження внутрішнього інвестиційного попиту, зменшення купівельної спроможності громадян України, зменшення фінансових результатів або отримання збитків

суб'єктами бізнесу. Важкий для України 2022 р. негативно позначився на величині реального ВВП. Міністерство економіки України попередньо оцінило падіння реального ВВП України за підсумками 2022 р. на рівні 30,4% з похибкою в 2%.

Дані наведені у табл. 2.2 свідчать, що за останні чотири роки за абсолютною сумою та за питомою вагою податкові надходження були найвищими у 2021 р. Зростання доходів бюджету відбулося за рахунок збільшення податкового навантаження, тиску з боку фіскальних органів та зменшення обсягів бюджетного відшкодування ПДВ через блокування реєстрації ПДВ-накладних, а звідси відбувається затримка з можливістю включення до податкового кредиту сум, які могли б підлягати відшкодуванню.

Надходження до держбюджету України у 2022 р. зросли як в абсолютній сумі так і за питомою вагою. Проти 2021 р. загальні надходження зросли на 533,9 млрд грн, або на 32,1% більше становлять 2196,3 млрд грн та за питомою вагою на 4,89% і становлять 61,2% доходів бюджету України. Щодо податкових надходжень, то ситуація дещо інша. Податкові надходження зменшилися на 110,6 млрд грн або на 7,6% і становлять 1343,2 млрд грн.

З самого початку військового вторгнення в Україну, Урядом приймається рішення щодо перегляду механізму податкової політики з метою адаптування її до діючих реалій. [37]

Необхідно зазначити, що суттєвий вплив на виконання бюджету у 2022 р. здійснили наступні чинники: по-перше, це часткове зарахування прибутку підприємств, одержаного за результатами їх діяльності у 2021 р., друге, неповне відшкодування ПДВ, третє, збільшення грошового забезпечення військовослужбовців, а звідси зростання ПДФО, четверте, відновленням імпорту.

Фіскальна спрямованість податків, встановлених законодавством України проявляється у збільшенні податкового навантаження, про що

свідчать проведені розрахунки. Доречно зазначити, що рівень податкового навантаження можна вимірювати трьома способами: як відношення суми податкових надходжень у бюджет до величини сукупних доходів приватного сектору; як різницю між загальною сумою податкових надходжень і видатками й трансфертами з бюджету на утримання приватного сектору економіки; як частку податкових бюджетних надходжень у валовому внутрішньому продукті. [37]

Далі проаналізуємо як змінилися податкові надходження до держбюджету України протягом останніх чотирьох років за видами податків і зборів.

Перші два показники нами проаналізовані вище. Доречно провести аналіз основних бюджетоутворюючих податків. За абсолютною сумою найбільші надходження до державного бюджету в 2022 р.(додаток Б) спостерігаються за такими податками як: [41]

– ПДВ із ввезених товарів становить 253,1 млрд грн. Однак відносно 2021 р він скоротився на 127,3 млрд грн, або на 33,5%;

– ПДВ із вироблених товарів з урахуванням бюджетного відшкодування – 213,9 млрд грн, що на 58,2 млрд грн, або на 37,3% більше ніж за аналогічний період 2021 р. Таке зростання обумовлено тим, що у 2022 р. було відшкодовано ПДВ у сумі 84,6 млрд грн, що на 75,1 млрд грн, або на 47% менше ніж за аналогічний період 2021 р.;

– ПДФО акумульовано в сумі 148,4 млрд грн, що на 10,9 млрд грн, або 7,9% відсотка більше порівняно із аналогічним періодом 2021 р. На величину цього податку вплинуло три основних чинники – це виїзд громадян України за кордон; зупинення повністю або тимчасово діяльність підприємств; зростання заробітної плати військовослужбовців.

– податок на прибуток підприємств становить 117 млрд грн, що на 30,7 млрд грн, або на 20,8% менше ніж за аналогічний період 2021 р.;

– рентна плата за користування надрами – 85 млрд грн, що на 27,5 млрд грн, або на 51,3% більше порівняно із аналогічним періодом 2021 р.;

– акцизний податок – 102 млрд грн, що на 5,2 млрд грн, або на 6,2% менше порівняно із аналогічним періодом 2021 р.

За питомою вагою вони розподілилися наступним чином:

– податки на доходи, прибуток та збільшення ринкової вартості склали 14.8%, з них:

а) податок та збір на доходи фізичних осіб – 8.30%;

б) податок на прибуток підприємств – 6.55%;

– внутрішні податки на товари та послуги становлять 31.85% у т.ч.:

а) найбільшу питому вагу займає податок на додану вартість – 26,1 %;

б) акцизний податок – 5,7%;

– рентна плата за користування надрами загальнодержавного значення – 4.78%.

Таким чином, падіння ВВП негативно вплинуло на податкові надходження до зведеного бюджету. Проти минулого 2021 р. надходження від податку на прибуток скоротилися на 20,8%, ПДВ з імпортованих товарів на 33,5%, акцизного податку з вироблених в Україні товарів на 28,1%. За цими ключовими бюджетоутворюючими показниками можна говорити про реальний стан наповнення бюджету України.

Щодо попередніх років, то податки на доходи, прибуток та збільшення ринкової вартості знаходяться в межах від 30,5% у 2019 р. до 25,1%. У 2022 р. Частка внутрішніх податків на товари та послуги варіювалася від 40% у 2019 р. до 26,5% у 2022 р. [41]

На величину податкових надходжень до бюджету 2022 р. вплинули прийняті на самому початку війни на законодавчому рівні рішення щодо:

– скасування ПДВ та мита на всі імпортовані товари;

– зниження до 7% ПДВ для пального 0% та ставку акцизного податку на паливо і скраплений газ на рівні 0%;

– добровільної сплати єдиного податку ФОП-ам I та II груп, а для ФОП-ів III групи зниження відсоткової ставки цього податку до 2% (замість 5% с обороту або 3% та ПДВ);

– запровадження (з 01.04.2022 р.) спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності (із звільненням від сплати податку на прибуток підприємств (18%), ПДВ (20%) та деяких інших платежів) для суб'єктів господарювання будь-якої організаційно-правової форми, у яких протягом календарного року обсяг доходу не перевищує 10 млрд грн (без обмеження щодо кількості осіб, які перебувають з ними у трудових відносинах);

– тимчасової не сплати ЄСВ малими підприємцями. [37]

Формування бюджету в 2022 р. відбувається у важких умовах воєнного стану. Самостійно Україна не може виносити весь тягар війни без зовнішньої фінансової, військової та гуманітарної допомоги. Так у 2022 р. до бюджету України надійшли від міжнародних партнерів гранти на загальну суму 481,3 млрд грн, що становить 26,9% від усіх доходів.

Згідно рисунка 2.1 надходження від непрямих податків майже вдвічі перевищують доходи від прямих. Це пов'язано з тим що сплата ПДВ та акцизу легко контролюється та від досить складно ухилитись, вони сплачуються непомітно для покупця. Крім того, непрямі податки створюються на всіх етапах виготовлення продукції і оподатковують споживання, яке є стабільним чим прибуток.

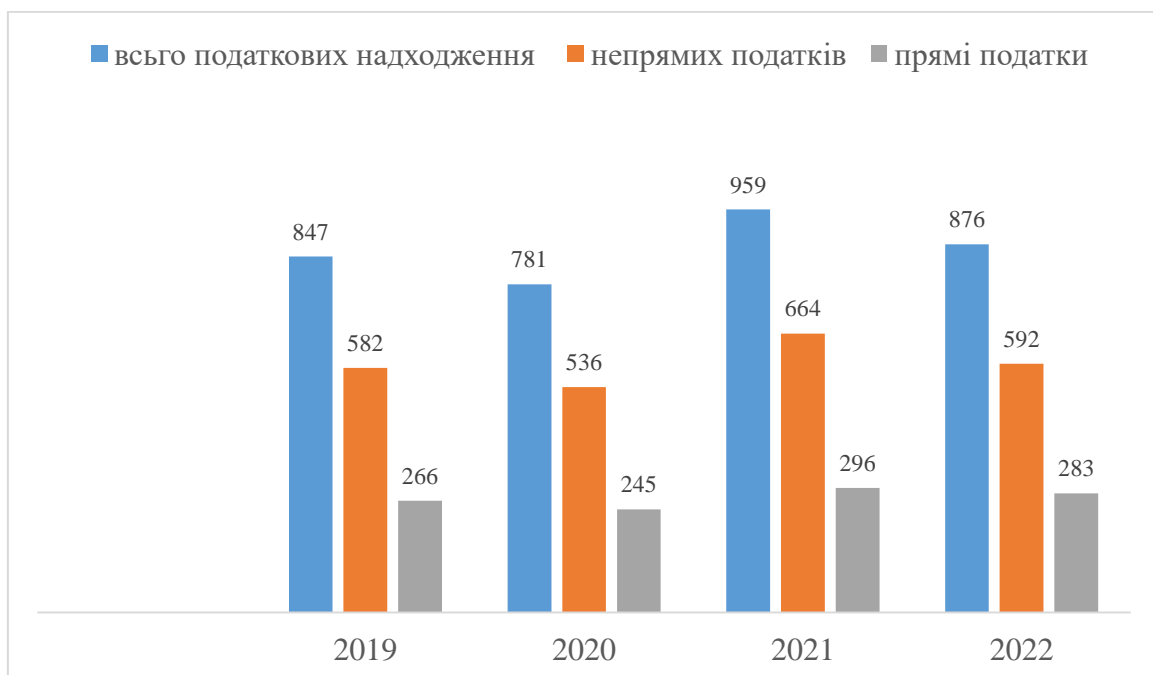

Рис.2.1. Порівняння прямих та непрямих податків млрд. грн.

З наведених даних видно, що надходження від непрямих податків переважно вдвічі перевищують надходження від прямих податків. Аналізуючи проведене нами наукове дослідження за період 2019–2022 рр., ми можемо говорити про незадовільний стан податкової системи держави, збільшенні податкових надходжень та зростанні непрямих видів податків. Характеризуючи вагомі напрацювання провідних науковців та економістів, а також законодавчі ініціативи чинної влади можливо запропонувати основні заходи для зниження податкового навантаження у суспільстві.

2.2. Динаміка та структура надходжень непрямих податків до державного бюджету 2017- 2022 роки

На сучасному етапі розвитку економіки формування централізованих фінансових ресурсів у вигляді доходів створюється, в основному, завдяки податковим надходженням. На жаль, останніми роками в Україні простежуються не завжди економічно обґрунтовані зміни в системі оподаткування, без відповідного прогнозування їхнього впливу на макро- і мікроекономічні показники. Крім цього, сьогодні на державному рівні визнано гостроту проблеми оподаткування, пов'язаної з надмірністю податкового тягаря. Непрямі податки відіграють важливу роль у наповненні державного бюджету. Саме завдяки надходженням від непрямих податків формується більша частина державного бюджету України. За даними Міністерства фінансів України частка непрямих податків у загальних доходах державного бюджету України складає приблизно 45-50%. У таблиці 2.3. представлена інформація по частці непрямих податків у доходах зведеного бюджету України за період з 2017 по 2022 рік.

Проаналізувавши дані таблиці 2.3 [41] можна зробити висновок, що починаючи з 2017 року обсяг непрямих податків з кожним роком зростає.

**Частка непрямих податків у загальних доходах державного
бюджету України**

Рік	Загальні доходи (млн. грн)	Непрямі податки (млн. грн)	Частка непрямих податків, %
2017	793265	446172,5	56,2
2018	928108,3	519921	56,0
2019	998278,9	531903,5	53,3
2020	1076016,7	569099,4	52,9
2021	1296852,9	735795,2	56,7
2022	1787395,6	595599,9	33,3

Особливо у період з 2017 по 2021 рік. За 2017 рік було отримано 446172,5млн. грн непрямих податків, 2018 року ця цифра зросла на 56,019% і становила 519921млн. грн, у 2018 році було отримано 531903,5млн. грн, що на 16,53% більше ніж у 2017 році, у 2019 році - 531903,5 млн. грн, що на 2,3% більше за 2018 рік, у 2020 році - 569099,4 млн. грн, що на 7,1% більше ніж у 2018 році, у 2021 році обсяг непрямих податків зріс на 29,3% і склав 735795,2 млн. грн, у 2022 році -19,05% і склало 595599,9млн. грн.

Аналіз тенденцій останніх років свідчить, що ПДВ залишається одним із найбільших джерел формування податкових надходжень Державного бюджету. Варто відзначити, що за результатами 2020 та 2021 року відбувся істотний приріст значень показників надходжень непрямих податків порівняно з роком, що передував (табл. 2.4). [41] Безумовно, варто звернути увагу на фактори ковід-обмежень, що діяли у 2020 році. Проте, впровадження низки заходів щодо підтримки економіки, активізація споживчого попиту в середині країни, в силу обмеженості пересування,

сприяли активізації діяльності, що мало позитивний вплив на збільшення обсягів податкових надходжень до бюджетної системи.

Таблиця 2.4

**Аналіз реалізації фіскальної функції непрямих податків у
формуванні податкових доходів Державного бюджету України (ДБУ),
2017–2021 рр.**

Податкові надходження ДБУ, млрд. грн.	2017	2018	2019	2020	2021	2022
	627153,7	753815,6	799776,0	851115,6	1107090,9	949764,4
ПДВ						
млн.грн	313980,6	374508,2	378690,2	400600,1	536489,1	467001,0
Питома вага, %	50,1	49,7	47,3	47,1	48,5	49,2
Абсолютний приріст, млн. грн.		60527,6	4182,0	21909,9	135889,0	-69488,1
Акцизний податок						
млн.грн	108293,5	118852,4	123357,9	138296,1	162451,2	102352,9
Питома вага, %	17,3	15,8	15,4	16,2	14,7	10,8
Абсолютний приріст, млн. грн.		10558,9	4505,5	14938,2	24155,1	-60098,3
Мито						
млн.грн	24541,8	27076,6	30086,0	30460,5	38177,2	26246,0
Питома вага, %	3,9	3,6	3,8	3,6	3,4	
Абсолютний приріст, млн. грн.		2534,8	3009,4	374,5	7716,7	-11931,2
непрямі податки млн. грн.	446815,9	520437,2	532134,1	569356,7	737117,5	595599,9

Крім того, відбулись певні законодавчі зміни, зокрема було підвищено ставки акцизного податку на тютюнові вироби та розширено перелік підакцизних товарів, що вплинуло на збільшення обсягів надходжень. Окремо треба звернути увагу на формування митних платежів, як складової формування доходів бюджетної системи. Відповідно до звітних даних обсягів формування доходів бюджету, значення надходжень митних платежів є відносно стабільними, як у фактичному так і у відносному значенні. Досить істотний приріст абсолютного показника митних платежів, за результатами діяльності у 2021 році, експерти пов'язують, у першу чергу, із підвищення якості контролю за достовірністю декларування ввезених товарів та визначенням їх бази оподаткування – митної вартості, а також із роботою щодо упередження та ліквідації схем незаконного ввезення товарів, посилення контролю за використанням пільг (преференцій) зі сплати митних платежів. Складова контролю та превентивної роботи має значний потенціал як фактор зростання надходжень. Крім того, такий процес може не супроводжуватись збільшенням ставок, що буде позитивно розцінене платниками та не вплине на формування тенденції до тінізації, а навпаки, стимулюватиме їх зменшення. [38]

Проте, за результатами 2022 року, на тлі розгортання військових дій, урядом України та відповідними органами контролю було запроваджено низку законодавчих актів щодо спрощення процедур податкових перевірок або їх тимчасове призупинення. Так, зокрема, відповідно до п. 69 підрозділу 10 розділу XX ПКУ з 07.03.2022 тимчасово, на період до припинення або скасування воєнного стану на території України, встановлено особливості адміністрування податків у частині декларування, здійснення контрольної перевіркової роботи, звільнення від відповідальності платників у разі неможливості виконання своїх обов'язків під час дії воєнного стану тощо [38]. Такі заходи є вимушеними на відповідні події, проте, їх запровадження вплинуло на обсяги надходжень. Так, зокрема в частині права платників акцизного податку не подавати податкову звітність з 07.03.2022, відповідно

до підпункту 69.1 пункту 69 підрозділу 10 розділу XX ПКУ. Така можливість, за висновками Рахункової палати України, вплинула на зменшення надходжень до Державного бюджету за даним податком. Поряд з тим, подальша інтеграція української податкової системи до європейських стандартів та практики адміністрування, визначає майбутні тенденції до підвищення ставок окремих податків, зокрема акцизів. Від так, важливим напрямом подальшої розбудови податкових відносин, у частині наповнення доходної бази функціонування держави за рахунок непрямих податків, має стати необхідність враховувати множинність, а подекуди, певну антагоністичність, стратегічних орієнтирів, до яких доцільно віднести заходи прямого та непрямого впливу на збільшення доходної бази бюджетної системи за рахунок непрямих податків, а саме: стимулювання відновлення роботи податкових агентів-платників непрямих податків, гармонізація податкового законодавства з нормами ЄС з паралельною адаптацією українських норм та правил, а також розробка дієвої та виваженої політики контрольної та перевіркової роботи. [38]

Окреслені напрями підвищення ефективності функціонування системи непрямого оподаткування та збільшення надходжень до бюджетної системи України, передбачають впровадження та активізацію низки важливих кроків. У частині стимулювання діяльності господарюючих суб'єктів, максимального швидкого відновлення їх роботи та активізації створення нових робочих місць, доцільно звернути увагу на державні механізми підтримки виробництв та представників само зайнятих груп населення. Така підтримка може бути надана через запровадження системи формування банківських і державних гарантій українським виробникам, а також системи мікрогрантів.

Одним із джерел такої підтримки можуть стати кошти міжнародних організацій та установ, що будуть залучатись на цільовій основі з чітким напрямом використання. Такий підхід дозволить підвищити зацікавленість

міжнародних інституцій саме через можливість контролю за рухом коштів і відслідковування ефективності їх використання.

Окрему увагу слід приділити відновленню оборонної промисловості, проте з цільовим напрямом на розробці високотехнологічного озброєння. Такі напрями виробництва є менш масштабними з позиції виробничих потужностей та часу запуску проектів, проте це дасть змогу їх відносно швидкої реалізації, зокрема на основі існуючих в Україні технополісів та технопарків. Тим більш, українські військові та розробники вже мають досвід реалізації таких проектів безпосередньої в умовах проведення бойових дій. Адаптація до європейських практик функціонування системи непрямих податків зумовлює важливість подальших реформ в частині підвищення ставок оподаткування «шкідливого споживання», а саме підвищення ставок на тютюнові вироби, алкоголь та пальне [38]. Поряд з тим, вказані заходи мають відбуватись паралельно з процесами удосконалення системи адміністрування податків, зокрема впровадження електронного акцизу, а також стимулювання на державному рівні напрямів «зеленої енергетики» та відновлюваних джерел енергії з метою зниження навантаження на кінцевих споживачів, тобто населення, в частині оплати отриманих послуг чи товарів. Подальше удосконалення роботи контролюючих органів в частині орієнтації на аудит, як превентивний крок, та попередження з метою стимулювання платників до ведення законної діяльності, а також формування системи та практики консультативно-дорадчих заходів з метою активізації взаємодії платників та контролюючих органів. Важливим кроком має стати подальша співпраця та роз'яснювальна робота між податковим агентом та органом, що здійснює перевірку. Такий підхід дасть змогу формувати наповнення бюджету саме через безпосередні податкові надходження або сплату послуг консультативно-дорадчих центрів а не через травмуючі для бізнесу наслідки донарахувань і штрафів за несвоєчасну сплату або порушення податкового законодавства.

Як бачимо найбільшу частку займає податок на додану вартість, потім акциз і найменше мито. Співвідношення обсягів цих податків дуже добре видно на рис. 2.2

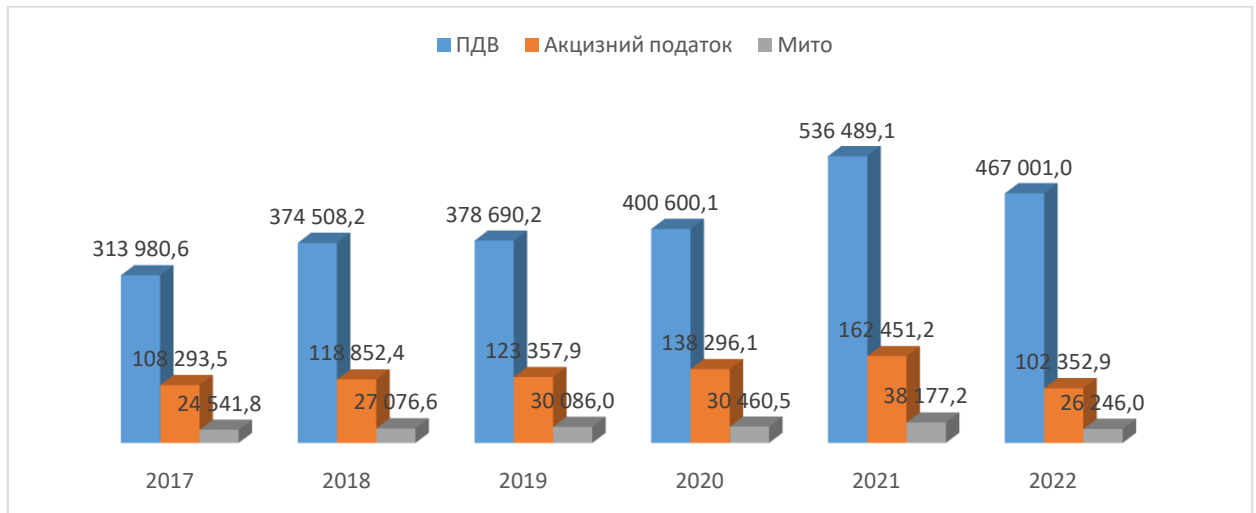

Рис. 2.2. Співвідношення непрямих податків млрд. грн.

Почнімо з податку який має найбільшу частку у структурі надходжень від непрямих податків до бюджету, а саме ПДВ. Якщо розглядати надходження в грошовому вимірі то можна спостерігати чітке зростання даного податку з кожним роком. У таблиці 2.5 представлено співвідношення ПДВ з вітчизняних товарів (з урахуванням бюджетного відшкодування) та з імпортованих товарів. З 2017 – 2019 роки зберігається співвідношення 21% ПДВ з вітчизняних товарів до з імпортованих товарів 79% з загального обсягу ПДВ. У 2020 році ПДВ становить 400600,1 млн. грн з них вітчизняних товарів 31,6%, 68,4% імпортованих товарів це пов'язано з ковід-обмеженнями, а в 2021 році вже повернення до попереднього співвідношення 29% вітчизняних товарів до 71% імпортованих товарів з суми 536489,1 млн. грн. У 2022 році через розгортання повномасштабної війни росії проти України це співвідношення змінилося 45,8% з вітчизняних товарів , 54,2% імпортованих товарів. [17, 41]

Акцизний податок є одним із потужних наповнювачів державного бюджету. Він також активно використовується державою для виконання соціальних завдань, виконуючи при цьому найчастіше де стимулюючу функцію щодо споживання підакцизної продукції [43].

Співвідношення обсягів сплати ПДВ із вироблених в Україні та ввезених товарів протягом 2017-2022 років (млн. грн)

Показник	Рік					
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
ПДВ	313980,6	374508,2	378690,2	400600,1	536489,1	467001
З вітчизняних товарів (з урахуванням бюджетного відшкодування)	63450,4	79130,9	88929,8	126486,6	155774,8	213948
Питома вага в загальному обсязі сплаченого ПДВ, %	20,2	21,1	23,5	31,6	29,0	45,8
З імпортних товарів	250530,2	295377,3	289760,4	274113,5	380714,4	253053
Питома вага в загальному обсязі сплаченого ПДВ, %	79,8	78,9	76,5	68,4	71,0	54,2

Попри те що надходження від акцизного податку втричі менші ніж надходження від ПДВ він також є стабільним доходом до бюджету. Згідно даних таблиці 2.4 його частка в доходах державного бюджету України коливається в межах 17 -14 %, а в грошовому вимірі він показує поступове зростання. У таблиці 2.6 представлено співвідношення акцизного податку з вироблених в Україні та імпортних підакцизних товарів. За досліджуваний період прослідковується тенденція що акцизного податку з вироблених в Україні завжди більше ніж імпортних підакцизних товарів. У 2017 році це співвідношенням склало 61,2% до 38,8% з загального обсягу 108293,5 млн. грн., в 2018 році 59,9%, 40,1% з загального обсягу 118852,4 млн. грн. у 2019 році 56,7%, 43,3% з загального обсягу акцизного податку 123357,9 млн грн. В 2020 році складало 58,2%, 42,8% наступного року вже складає 51% до 49%. У 2022 році з загального обсягу акцизного податку 102352,9 млн. грн. з вироблених в Україні товарів 59,3% до ввезених в Україну товарів 40,7%.[41]

Співвідношення обсягів сплати акцизного податку з вироблених в Україні та імпортованих підакцизних товарів (млн. грн)

Показник	Рік					
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Акцизний податок	108293,5	118852,4	123357,9	138296,1	162451,2	102352,9
З вироблених в Україні товарів	66303,7	71143,8	69897,1	80449,3	82858,4	60699,1
Питома вага в загальному обсязі сплаченого акцизного податку, %	61,2	59,9	56,7	58,2	51,0	59,3
З ввезених в Україну товарів	41989,7	47708,6	53460,8	57846,9	79592,8	41653,8
Питома вага в загальному обсязі сплаченого акцизного податку, %	38,8	40,1	43,3	41,8	49,0	40,7

Найбільш нестабільна ситуація спостерігалася у надходженнях від митних платежів. У 2017 було отримано 24541,8 млн. грн митних платежів, наступного року цей показник уже становив 27076,6 млн. грн, що на 10,3% більше. У 2019 році отримано на 30086 млн. грн, більше на 11,1%, у 2020 році склав 30460,5 млн. грн. У 2021 надходження збільшилися на 7 716,7 млн. грн. В 2022 це показник знизився на -31,3% Дані представлено у таблиці 2.7. [40]

Також мають вагомий вплив такі економічні показники : мінімальна заробітна плата, валовий внутрішній продукт, економічний розвиток країни, зовнішній та внутрішній борг країни.

**Співвідношення обсягів сплати ввізного та вивізного мита (млн.
грн)**

Показник	Рік					
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Мито	24541,8	27076,6	30086	30460,5	38177,2	26246
Ввізне	23898,4	26560,4	29855,4	30203,2	36854,9	?
Вивізне	643,5	516,2	230,6	257,3	1322,3	?

Так само додайте, як у попередніх таблицях

Надходження від непрямих податків майже втричі перевищують доходи від прямих. Це пов'язано з тим що сплата ПДВ та акцизу легко контролюється та від досить складно ухилитись, вони сплачуються непомітно для покупця. Крім того, непрямі податки створюються на всіх етапах виготовлення продукції і оподатковують споживання, яке є стабільним чим прибуток.

Висновки до розділу 2

Надходження від непрямих податків за останні роки збільшилося. Серед податкових надходжень найбільшу питому вагу становить податок на додану вартість, надходження від якого з кожним роком зростає. Акцизний податок формує значну частину доходів Зведеного бюджету України, а зумовлене як збільшенням обсягів виробництва деяких підакцизних товарів та зростанням специфічної ставки акцизного податку на тютюнові вироби і спирти. Динаміка митних платежів показала, що частка цих платежів є

порівняно незначною. Темп росту даного показника за чотири роки становить маленькі, що показує не дуже позитивну динаміку. Таке збільшення акцизних і митних платежів зумовлено в трансформаційних умовах посиленням фіскальної функції непрямих податків, що передбачає збільшення податкового навантаження на споживача.

Особливо у період з 2017 по 2021 рік. За 2017 рік було отримано 446172,5млн. грн непрямих податків, 2018 року ця цифра зросла на 56,019% і становила 519921млн. грн, у 2018 році було отримано 531903,5млн. грн, що на 16,53% більше ніж у 2017 році, у 2019 році - 531903,5 млн. грн, що на 2,3% більше за 2018 рік, у 2020 році - 569099,4 млн. грн, що на 7,1% більше ніж у 2018 році, у 2021 році обсяг непрямих податків зріс на 29,3% і склав 735795,2 млн. грн, у 2022 році -19,05% і склало 595599,9млн. грн.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ СИСТЕМИ НЕПРЯМОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

3.1 Проблеми адміністрування непрямих податків

Негативні фактори впливу на виконання бюджету у 2022 р.: Теж дайте якийсь зачин

- зниження обсягів експортно-імпортних операцій через зупинку усіх зовнішньоекономічних операцій через ділянки українсько-російського та українсько-білоруського кордонів, в тому числі транзитних; повної зупинки авіаперевезень; блокування роботи морських портів,

- суттєве падіння економіки та ділової активності платників податків, а також руйнація ряду нафтопереробних заводів, металургійних комбінатів, інфраструктурних та енергетичних об'єктів,

- руйнування діючих промислових підприємств, розташованих на сході та півдні країни,

- військова агресія завадила зібрати вирощений сільськогосподарський урожай (зернові та олійні культури), які у попередні роки спрямовувалися на експорт,

- незаконний вивіз сільськогосподарської продукції з окупованих територій України,

- зміни у оподаткуванні 2022 р. та надання права ФОПам й юридичним особам перейти на спрощену систему оподаткування, обліку та звітності зі сплатою єдиного податку за ставкою 2%,

- тимчасове призупинення роботи системи автоматичного відшкодування ПДВ,

- масштабна міграція населення як внутрішня, так і за межі України.

[13]

Загалом майже в усіх європейських державах існує податок на розкіш, який стосується переважно дорогої нерухомості.

Другу групу податкових надходжень до бюджету створюють непрямі податки, які відіграють значну роль у формуванні доходів держави та податковому регулюванні.

Історично так склалося, що основним видом непрямих податків був акциз, при якому об'єктом оподаткування, як правило, виступала вартість товарів, що мали певну специфічну особливість (тютюн, алкогольні напої, легкові автомобілі) або рівень споживання яких значно залежав від зміни цін.

Поетапний розвиток непрямих оподаткування призвів до появи податку з обороту (своєрідного універсального акцизу), який у деяких країнах трансформувався в податок з продажу або податок на додану вартість.

Сьогодні, непрямі податки виступають надбавкою до ціни товарів і сплачуються кінцевими споживачами цих товарів) у формі таких платежів, як ПДВ, акцизний податок та мито. [16]

Аналізуючи існуючі теорії оподаткування доведено, що непрямі податки вважаються несправедливими (не враховують розмір доходів платників), хоча й мають певні переваги. За відносно простого механізму їх справляння вони забезпечують стабільні й суттєві доходи до бюджетів різних рівнів.

Основними перевагами непрямих податків, є:

- їх ефективність у фіскальному аспекті є більшою, оскільки вони оподатковують споживання, яке в свою чергу є більш стабільне ніж прибутки;
- від їх сплати важко ухилитись і досить легко контролювати;
- не мають впливу на процеси нагромадження, але вони регресивні в соціальному аспекті і здійснюють досить значний вплив на загальні процеси ціноутворення;

- швидко і регулярно постійно надходять до бюджету, що дає змогу фінансувати видатки бюджету;
- охоплюють дуже широке коло товарів і послуг народного споживання, тому з високою ймовірністю надходять досить повно;
- забезпечують збільшення доходів держави при зростанні населення та його добробуту;
- визначають вирівнювання міжрегіонального розподілу доходів, балансують місцеві бюджети, оскільки споживання більш-менш рівномірне в територіальному аспекті;
- здійснюють стримуючий вплив на споживання товарів, шкідливих для здоров'я і моральності населення;
- справляють значний вплив на державу, який виражається у збільшенні обсягів виробництва продукції;
- відзначаються зручністю у тому, що вони характеризуються близькістю до місця внесення, не мають примусового характеру, не потребують накопичення певних коштів. [28]

З недоліків є відсутність безпосередньої залежності від розміру доходів платників та регресивний характер.

Основними напрямками вдосконалення ПДВ з урахуванням досвіду європейських держав мають бути такі: [21]

1. Постійне вдосконалення законодавства у сфері ПДВ та остаточна його адаптація до вимог ЄС. Цей найважливіший напрям трансформації вітчизняної системи ПДВ повинен стати вирішальним і охоплювати діяльність влади на усунення неякісних властивостей чинного законодавства, забезпечивши стабільність правового поля і його систематизацію в єдиному законодавчому акті, а саме ПКУ.

2. Поетапна ліквідація неефективних пільг із ПДВ. Хоча перелік пільг в Україні економічно і соціально обґрунтований, постає питання щодо ефективності та раціональності їх надання. Очевидно, варто перейти до

практики, яка застосовується в більшості європейських країн. Вона полягає у зниженні ставки ПДВ з одночасною ліквідацією більшості пільг.

3. Системне впровадження диференційованих ставок ПДВ. ПДВ зменшить негативний вплив високої стандартної ставки на рівень добробуту незаможних.

4. Контроль за своєчасним відшкодуванням ПДВ і створення умов для недопущення нових боргів. [29] Повнота і своєчасність відшкодування ПДВ є важливими не лише для відновлення обігових коштів підприємств, а й для піднесення міжнародного авторитету України.

5. Реформування процесів адміністрування ПДВ. У ЄС функціонує автоматизована система обміну інформацією про ПДВ (VIES), метою якої є контроль над фінансовими потоками в межах внутрішніх кордонів Союзу.

Ще одним за фіскальною ефективністю серед непрямих податків в Україні є акцизний податок. Частка цього податку в доходах бюджету України коливається від 12% до 14%. Основним джерелом податкових надходжень внутрішнього акцизу є акцизний податок з виробників тютюнових виробів та пального. [30]

Основними шляхами вдосконалення адміністрування акцизного податку з метою посилення його фіскального ефекту належить: [32]

- поступове наближення ставок акцизного податку на тютюнові вироби до відповідних ставок ЄС;
- розширення сфери застосування нульової ставки акцизного податку;
- упровадження ефективних інструментів контролю за обігом підакцизних товарів, що в основному стосується винятків із загального порядку акцизного оподаткування;
- впровадження інноваційних технологій та вдосконалення існуючих електронних систем контролю за обігом підакцизних товарів;
- приведення у відповідність переліку підакцизних товарів через включення до нього природного газу, вугілля та коксу для опалення і виробництва електроенергії;

– скасування акцизного податку з реалізації через роздрібну торговельну мережу низки підакцизних товарів.

Третім непрямим податком за величиною фіскальної ефективності є мито. Останні роки характеризуються збільшенням надходження від мита, що свідчить про посилення функції непрямих податків загалом та збільшення податкового тягаря на споживачів.

Основними проблемами, які зменшують фіскальну ефективність мита є:

– бюджет України недовтримує великі обсяги податків, оскільки країна споживає багато імпоротної продукції, яка ввозиться за «чорними» та «сірими» схемами;

– сплата адвалерного мита ґрунтується на вартісному визначенні бази оподаткування – митній вартості товарів. У багатьох випадках суб'єкти ЗЕД занижують цю величину, а тому державний бюджет не отримує належний обсяг надходжень;

– ухилення від сплати мита у вигляді прояву такого дестабілізуючого зовнішньоекономічну діяльність явища як контрабанда;

– відносна дорожнеча адміністрування. [44]

На мій погляд, збільшенню надходжень мита сприятиме проведення наступних заходів:

– запровадження нових методів боротьби з контрабандою, через яку не надходять мільярди гривень до державного бюджету України;

– ліквідування низки корупційних схем на митниці, що призведе до збільшення доходів держави;

– проведення модернізації в роботі Митної служби України;

– вдосконалення системи електронного розмитнення товарів;

– поступове наближення митного законодавства України відповідно до вимог ЄС з урахуванням економічних інтересів держави.

На мою думку, враховуючи досвід зарубіжних держав, можна запропонувати такі шляхи покращення системи оподаткування:

- впровадження у вітчизняну практику загальноприйнятих у міжнародній практиці методів обчислення та оптимізації податкових різниць відповідно до податку на прибуток підприємств;

- систематичне вдосконалення середовища оподаткування (необхідно створити середовище, сприятливе для активізації підприємницької діяльності, забезпечити рівність усіх платників перед діючою системою законодавства);

- поетапне зниження податкового навантаження на національну економіку з урахуванням збалансованості бюджетної системи;

- поступове спрощення податкової системи шляхом скорочення кількості податків та зборів. Податок на прибуток повинен мати інтегрований характер; підвищення фіскальної ефективності податку на прибуток за рахунок удосконалення системи адміністрування, оптимізації податкових пільг та розширення податкової бази за рахунок зменшення масштабів ухилення від оподаткування;

- постійне підвищення рівня відповідальності платників податків за своєчасну і повну сплату належних до бюджету платежів, включаючи встановлення матеріальної та кримінальної відповідальності, з одночасним заохоченням і моральним стимулюванням до сплати податків;

- загальне вдосконалення порядку адміністрування прямих податків;

- на рівні держави формування податкової культури населення та платників податків. [35]

Отже, непрямі податки вважаються несправедливими (не враховують розмір доходів платників), хоча й мають певні переваги. За відносно простого механізму їх справляння вони забезпечують стабільні й суттєві доходи до бюджетів різних рівнів. Основними перевагами непрямих податків, є: від їх сплати тяжко ухилитись і досить легко контролювати; не мають впливу на процеси нагромадження; швидко і регулярно постійно надходять до бюджету;

охоплюють дуже широке коло товарів і послуг народного споживання; забезпечують збільшення доходів держави при зростанні населення та його добробуту; здійснюють стримуючий вплив на споживання товарів, шкідливих для здоров'я і моральності населення.

З недоліків є відсутність безпосередньої залежності від розміру доходів платників та регресивний характер.

Основними проблемами, які зменшують фіскальну ефективність непрямого податку є: бюджет України недоотримає великі обсяги податків, оскільки країна споживає багато імпоротної продукції, яка ввозиться за «чорними» та «сірими» схемами; сплата адвалерного мита ґрунтується на вартісному визначенні бази оподаткування – митній вартості товарів. У багатьох випадках суб'єкти ЗЕД занижують цю величину, а тому державний бюджет не отримує належний обсяг надходжень; ухилення від сплати мита у вигляді прояву такого дестабілізуючого зовнішньоекономічну діяльність явища як контрабанда; відносна дорожнеча адміністрування.

3.2 Зарубіжний досвід непрямого оподаткування

У 2014 році було підписано Угоди про асоціацію України з ЄС. Дана подія розпочала новий етап у європейсько-українських відносинах. Це означало, що найближчим часом потрібно було вирішити питання, як сформувати такий рівень економіки, щоб вона була конкурентоспроможна на міжнародному рівні та відповідала параметрам Європейського Союзу. Україна взяла на себе зобов'язання наблизити національне податкове законодавство до нормативів ЄС. [23]

Варто зауважити, що чинна Угода про асоціацію не передбачає повної інтеграції України до ЄС, тому й потреба в забезпеченні цілковитої відповідності національного податкового законодавства гармонізованим податковим нормам ЄС може виникнути не скоро.

Можна виокремити такі особливості непрямого оподаткування в ЄС:

- непрямі податки виступають одними з трьох основних джерел наповнення бюджетів країн-членів ЄС;
- певна частка від надходжень непрямих податків перераховується до
- гармонізація та спрощення податкового законодавства для торгівлі у середині та союзу та з іншими країнами партнерами;
- розширення ЄС вимагає подальшого удосконалення адміністрування та спрощення системи непрямих оподаткування. [46]

Давайте розглянемо ставки, котрі застосовуються до податку на додану вартість в країнах ЄС (таблиця 3.1). Оскільки він є одним з найвагоміших податків серед непрямих податків. Варто зауважити, що згідно директиви ЄС ставка податку не може бути нижчою ніж 15%, за виключенням тих видів товарів і послуг котрі визначені у додатках цієї ж директиви

Таблиця 3.1

Ставки ПДВ в ЄС і Україні

Країна	Стандартна ставка ПДВ	Знижена ставка
Україна	20	7%, 0%
Німеччина	19	7%
Іспанія	21	8%, 4%
Франція	20	5,5%, 2,1%
Австрія	20	13%, 10%
Польща	23	7%, 5%, 0%
Данія	25	-

Як бачимо ставки ПДВ в країнах ЄС виконують умову прописану в директиві і не є нижчими 15%. В основному ставка ПДВ коливається від 19-23% А знижені ставки кожна країна встановлює на свій розсуд.

Розглянемо, яку частку ПДВ займає у податкових надходженнях та ВВП (таблиця 3.2).

Частка ПДВ у ВВП та податкових надходженнях до бюджету.

Країна	% у ВВП	% у податкових надходженнях
Україна	10%	36%
Німеччина	7%	18%
Іспанія	6%	19%
Франція	7%	15%
Австрія	7,5%	18%
Польща	8%	36%
Данія	9,5%	20%

Як бачимо попри те, що серед представлених країн у Данії найвища ставка оподаткування й відсутні знижені ставки, відсоток у податкових надходженнях нижчий ніж в Україні і така ж сама ситуація простежується і в порівнянні з іншими країнами. Лише з Польщею у нас схожа статистика. [45]

Що ж стосовно акцизного податку, то кожна країна формує своє коло підакцизних товарів. В більш розвинених країнах коло підакцизних товарів не широко, на відміну від країн що розвиваються. Здебільшого це такі товари: пальне, алкоголь, тютюн, ще зустрічаються акцизи на предмети розкоші.

Отже, можна зробити такий висновок, що формування державних доходів в будь-якій країні має схожий характер, десь переважають прямі, десь непрямі податки. Це може пояснюватися різним економічним розвитком та відмінностями в системі оподаткування.

3.3. Вектори трансформації непрямого оподаткування в Україні

Заходи ефективної податкової політики:

- повернутися до довоєнного оподаткування. Тобто, скасувати податкові пільги, запроваджені на початку воєнного стану. До війни в Україні діяв досить оптимальний рівень оподаткування, порівняно з іншими країнами,

- припинити блокування податкових накладних. У зв'язку з цим виникає колізія, коли підприємство хоче зареєструвати свої податкові зобов'язання і сплачувати податки, а ДПС України блокує цю діяльність

- стимулювати створення нових робочих місць, що забезпечить надходження податків із заробітної плати,

- з метою зменшення корупційних дій обмежити видачу ліцензій та дозволів,

- підвищити рівень податкової культури та свідомості, важливо не тільки відношення платників податків до сплати податків, але й відношення податкових органів до платників податків як особистості, їхніх прав і - свобод, честі та гідності маємо на увазі етичну сторону. [39] Крім того важливо підвищити рівень якості надання інформаційних послуг та консультацій; налагодити ефективну взаємодію працівників податкової служби із платниками податків,

- спростити, удосконалити, а також нівелювати нестабільність податкового законодавства. Часті зміни податкового законодавства обумовлені намаганням Уряду України збалансувати державний бюджет. Загалом щодо змін до ПКУ, то їх можна робити лише за пів року до початку бюджетного року, оскільки для суб'єктів господарювання вони є непередбачувані й можуть призвести навіть до банкрутства,

- впровадити податкові стимули виключно до тих виробників, які виробляють необхідно важливу продукцію, а також які належать до перспективних галузей економіки,

- удосконалити механізм розв'язання податкових спорів, що важливо в умовах прагнення України до Євроінтеграції. [47]

Податкові системи є найдієвішим інструментом державного регулювання соціальних та економічних процесів, що в першу чергу підпадають під реформування. Основними недоліками, притаманними нинішній податковій системі України, є: великий податковий тягар, численні «лазівки» і податкові пільги, складність і не прозорість податкового регулювання, високі адміністративні витрати при зборі податків, війна тощо. В Україні на сьогодні вирішальну роль у формуванні бюджету відіграють непрямі податки та податок на прибуток підприємств. [36] Низький рівень доходів більшості населення, а також незначна частка зарплати в національному доході обумовлюють не високе надходження прибуткового податку з громадян.

Розглянувши проблеми в системі непрямого оподаткування можна розробити рекомендації котрі б допомогли вирішити дане питання. [48] В першу чергу потрібно вирішити проблеми з ПДВ, так як це найбільш фіскальна ефективний податок серед непрямих податків. Вдосконалення системи оподаткування ПДВ потребує таких кроків:

1. Продовжити вдосконалення національного законодавства, щодо оподаткування ПДВ та завершити адаптацію до вимог ЄС. Завершення адаптації законодавства у сфері ПДВ до вимог ЄС, яку зобов'язалася здійснити Україна відповідно до Угоди про партнерство та співробітництво між нашою країною і ЄС, стане запорукою успішності майбутньої інтеграції країни до європейської спільноти.

2. Переглянути пільги з ПДВ та прибрати ті, що вважаються витратами до бюджету.

Хоча дані пільги створені для соціального ефекту, постає питання щодо раціональності їх введення. Вочевидь потрібно перейняти практику європейських країн та застосувати більш низькі ставки ПДВ. Це в свою чергу дасть змогу ліквідувати деякі пільги та дещо спростить процедуру адміністрування.

3. Впровадження диференційованих ставок ПДВ.

На думку фахівців, такий крок реформування чинної системи ПДВ зменшить негативний вплив високої стандартної ставки на рівень добробуту незаможних. На перший погляд, така ідея значно ускладнить адміністрування ПДВ, але насправді в Україні практика диференціації ставок давно застосовується (діє нульова ставка ПДВ). [49]

4. Вчасно відшкодовувати ПДВ і не допускати накопичення старих та появу нових боргів.

Даний крок зміцнить авторитет України на міжнародній арені та забезпечує відновлення обігових коштів суб'єктів господарювання.

5. Спростити та вдосконалити систему адміністрування ПДВ за допомогою автоматизованих систем обміну інформацією.

Такий крок підвищить ефективність контролю за фінансовими потоками від сплати ПДВ та дасть змогу швидко виявляти податкові правопорушення .

Для покращення системи оподаткування акцизного податку потрібно:

- поступово приблизити вітчизняні ставки акцизного податку на тютюнові вироби, відповідно ставок прийнятих в ЄС;
- розширення сфери застосування нульової ставки акцизного податку;
- запровадити належний нагляд за виробництвом та обігом алкогольних напоїв та спирту, для запобігання випадків несплати акцизного податку;
- впровадження інноваційних технологій та вдосконалення існуючих електронних систем контролю за обігом підакцизних товарів.
- зменшення існуючи ставки акцизного податку для виведення з тіні ринку підакцизних товарів. [50]

Для збільшення надходжень від мита насамперед необхідно:

- провести модернізацію Державної митної служби України;
- боротьба з контрабандою;
- боротьба з шахрайством;

— створення чіткого механізму застосування спрощеного порядку проведення процедур митного оформлення та розширення прав митних органів;

— посилити контроль за наданням митних пільг з боку державних органів для недопущення незаконного звільнення від оподаткування.

Отже, непрямі податки є основним джерелом наповнення державного бюджету. На сьогоднішній день система непрямого оподаткування потребує реформування та подальшого удосконалення спираючись на досвід країн-членів ЄС, але через війну в Україні цей процес буде довготривалим. Одним з основних напрямів модернізації оподаткування непрямих податків в Україні на сьогодні є адаптація українського законодавства до встановлених вимог ЄС, боротьба з тіньовим сектором економіки та посилення контролю з адміністрування податків з боку державних органів влади.

Висновки до розділу 3

Непрямі податки вважаються несправедливими (не враховують розмір доходів платників), хоча й мають певні переваги. За відносно простого механізму їх справляння вони забезпечують стабільні й суттєві доходи до бюджетів різних рівнів. Основними перевагами непрямих податків, є: від їх сплати важко ухилитись і досить легко контролювати; не мають впливу на процеси нагромадження; швидко і регулярно постійно надходять до бюджету; охоплюють дуже широке коло товарів і послуг народного споживання; забезпечують збільшення доходів держави при зростанні населення та його добробуту; здійснюють стримуючий вплив на споживання товарів, шкідливих для здоров'я і моральності населення.

З недоліків є відсутність безпосередньої залежності від розміру доходів платників та регресивний характер.

Основними проблемами, які зменшують фіскальну ефективність непрямого податку є: бюджет України недоотримає великі обсяги податків,

оскільки країна споживає багато імпортої продукції, яка ввозиться за «чорними» та «сірими» схемами; сплата адвалерного мита ґрунтується на вартісному визначенні бази оподаткування – митній вартості товарів. У багатьох випадках суб'єкти ЗЕД занижують цю величину, а тому державний бюджет не отримує належний обсяг надходжень; ухилення від сплати мита у вигляді прояву такого дестабілізуючого зовнішньоекономічну діяльність явища як контрабанда; відносна дорожнеча адміністрування.

Формування державних доходів в будь-якій країні має схожий характер, десь переважають прямі, десь непрямі податки. Це може пояснюватися різним економічним розвитком та відмінностями в системі оподаткування.

Непрямі податки є основним джерелом наповнення державного бюджету. На сьогоднішній день система непрямого оподаткування потребує реформування та подальшого удосконалення спираючись на досвід країн-членів ЄС, але через війну в Україні цей процес буде довготривалим. Одним з основних напрямів модернізації оподаткування непрямих податків в Україні на сьогодні є адаптація українського законодавства до встановлених вимог ЄС, боротьба з тіньовим сектором економіки та посилення контролю з адміністрування податків з боку державних органів влади.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Фіскальна політика - це сукупність фінансових заходів держави пов'язаних із оподаткуванням та здійсненням державних витрат, що сприяють стабілізації економіки. Фіскальна політика різних країн має свої особливості, які залежать від історичних, політичних, соціальних або інших умов.

Основними цілями фіскальної (або ж бюджетно-податкової) політики є:

- збільшення обсягу виробництва;
- забезпечення повної зайнятості населення;
- зниження темпів інфляції;
- згладжування циклічних коливань;
- забезпечення економічного зростання держави.

Одним з головних елементів фіскальної політики є податки. Податки — це обов'язкові платежі, які держава стягує з окремих осіб, установ, організацій, у центральний або місцевий бюджет.

Наприклад, податки в Україні діляться на 3 великі групи:

Прямі податки — залежать від доходу, це ПДФО — податок з доходів фізичних осіб та єдиний податок.

Непрямі податки — вони залежать від обсягів виробництва і продажів, це ПДВ — податок на додану вартість, мито та акцизний податок.

Податки пов'язані з оплатою праці — це ЄСВ (єдиний соціальний внесок), ПДФО за працівника та військовий збір.

В Україні стягуються такі види непрямих податків: ПДВ, акцизний та митні платежі: акцизний податок - непрямий податок на споживання окремих видів товарів (продукції), визначених цим Кодексом як підакцизні, що включається до ціни таких товарів (продукції); митні платежі - податки, що відповідно до цього Кодексу або митного законодавства справляються під час переміщення або у зв'язку з переміщенням товарів через митний кордон України та контроль за справлянням яких покладено на контролюючі органи;

податок на додану вартість - це непрямий податок, який входить в ціну товарів (робіт, послуг) та сплачується покупцем, але його облік та перерахування до державного бюджету здійснює продавець (податковий агент).

Надходження від непрямих податків за останні роки збільшилося. Серед податкових надходжень найбільшу питому вагу становить податок на додану вартість, надходження від якого з кожним роком зростає. Акцизний податок формує значну частину доходів Зведеного бюджету України, а зумовлене як збільшенням обсягів виробництва деяких підакцизних товарів та зростанням специфічної ставки акцизного податку на тютюнові вироби і спирти. Динаміка митних платежів показала, що частка цих платежів є порівняно незначною. Темп росту даного показника за чотири роки становить маленькі, що показує не дуже позитивну динаміку. Таке збільшення акцизних і митних платежів зумовлено в трансформаційних умовах посиленням фіскальної функції непрямих податків, що передбачає збільшення податкового навантаження на споживача.

Особливо у період з 2017 по 2021 рік. За 2017 рік було отримано 446172,5млн. грн непрямих податків, 2018 року ця цифра зросла на 56,019% і становила 519921млн. грн, у 2018 році було отримано 531903,5млн. грн, що на 16,53% більше ніж у 2017 році, у 2019 році - 531903,5 млн. грн, що на 2,3% більше за 2018 рік, у 2020 році - 569099,4 млн. грн, що на 7,1% більше ніж у 2018 році, у 2021 році обсяг непрямих податків зріс на 29,3% і склав 735795,2 млн. грн, у 2022 році -19,05% і склало 595599,9млн. грн.

Непрямі податки вважаються несправедливими (не враховують розмір доходів платників), хоча й мають певні переваги. За відносно простого механізму їх справляння вони забезпечують стабільні й суттєві доходи до бюджетів різних рівнів. Основними перевагами непрямих податків, є: від їх сплати важко ухилитись і досить легко контролювати; не мають впливу на процеси нагромадження; швидко і регулярно постійно надходять до бюджету;

охоплюють дуже широке коло товарів і послуг народного споживання; забезпечують збільшення доходів держави при зростанні населення та його добробуту; здійснюють стримуючий вплив на споживання товарів, шкідливих для здоров'я і моральності населення.

З недоліків є відсутність безпосередньої залежності від розміру доходів платників та регресивний характер.

Основними проблемами, які зменшують фіскальну ефективність непрямого податку є: бюджет України недоотримає великі обсяги податків, оскільки країна споживає багато імпортової продукції, яка ввозиться за «чорними» та «сірими» схемами; сплата адвалерного мита ґрунтується на вартісному визначенні бази оподаткування – митній вартості товарів. У багатьох випадках суб'єкти ЗЕД занижують цю величину, а тому державний бюджет не отримує належний обсяг надходжень; ухилення від сплати мита у вигляді прояву такого дестабілізуючого зовнішньоекономічну діяльність явища як контрабанда; відносна дорожнеча адміністрування.

Формування державних доходів в будь-якій країні має схожий характер, де переважають прямі, де непрямі податки. Це може пояснюватися різним економічним розвитком та відмінностями в системі оподаткування.

Непрямі податки є основним джерелом наповнення державного бюджету. На сьогоднішній день система непрямого оподаткування потребує реформування та подальшого удосконалення спираючись на досвід країн-членів ЄС, але через війну в Україні цей процес буде довготривалим. Одним з основних напрямів модернізації оподаткування непрямих податків в Україні на сьогодні є адаптація українського законодавства до встановлених вимог ЄС, боротьба з тіньовим сектором економіки та посилення контролю з адміністрування податків з боку державних органів влади.

Найбільшими проблемами у системі оподаткування непрямих податків є:

- наявність шпарин у законодавстві, котрі використовують для незаконних схем;
- високий рівень тіньової економіки, що не дає можливість справляти всі податки та збори;
- присутність великої кількості пільг, котрі не завжди позитивно впливають на ситуацію в країні.

У 2014 році було підписано Угоди про асоціацію України з ЄС. Котра передбачає наближення вітчизняного податкового законодавства до нормативів ЄС. Це свідчить про те, що Україна готова до реформування своєї податкової політики, та формує сильну економіку котра могла б конкурувати на міжнародному рівні. Але це потребує часу.

Можна виокремити такі шляхи вдосконалення непрямого оподаткування:

- завершення адаптації законодавства у сфері оподаткування до вимог ЄС, котрі взяла на себе Україна;
- боротьба з тіньовим сектором економіки та посилення контролю з адміністрування податків з боку державних органів влади;
- перегляд існуючих ставок у справлянні непрямих податків, та їх вдосконалення для більш ефективного виконання фіскальної та інших функції податків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України : Кодекс від 02.12.2010 р. № 2755-VI. Дата оновлення: 03.09.2023. [URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17) (дата звернення: 6.11.2023).
2. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення: 6.11.2023).
3. Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України : Постанова Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 227. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019-п> (дата звернення: 6.11.2023).
4. Про затвердження Порядку ведення Реєстру заяв про повернення суми бюджетного відшкодування податку на додану вартість : Постанова Кабінету Міністрів України від 25 січня 2017 року № 26. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/26-2017-%D0%BF> (дата звернення: 6.11.2023).
5. Деякі питання електронного адміністрування податку на додану вартість : Постанова Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 р. зі змінами і доповненнями № 569. URL:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/569-2014-%D0%BF/paran11#n11> (дата звернення: 6.11.2023).
6. Андрущенко В. Л. Фінансова думка Заходу в ХХ столітті (Теоретична концептуалізація і наукова проблематика державних фінансів). Львів: Каменярь, 2000. 305 с.
7. Атаманчук, Наталя Іванівна. Правове регулювання непрямого оподаткування в Україні УДФСУ, 2020. – 480 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/41776> (дата звернення: 6.11.2023).
8. Атаманчук Н. І. Принципи непрямого оподаткування / Н. І. Атаманчук // Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» Політологія. Соціологія. Право». – 2018.

– Вип. 4. (40). – С. 81–85. URL: http://ir.nusta.edu.ua/bitstream/123456789/5463/1/4907_IR.pdf (дата звернення: 6.11.2023).

9. Атаманчук Н.І. Функції непрямого оподаткування. Юридичний науковий електронний журнал. 2018. № 6. С. 189-192. URL: http://www.lsej.org.ua/6_2018/51.pdf (дата звернення: 6.11.2023).

10. Базилевич В. Д., Базилевич К. С., Баластрик Л. О. Макроекономіка. Київ, 2007. 703 с

11. Будаговська С., Кілієвич О., Луніна І. та ін. Мікроекономіка і макроекономіка: Підруч. для студентів екон. спец. закл. освіти. У 2 ч. Київ, 1998. 518 с

12. Василик О.Д. Державні фінанси України: підручник / О. Василик, К. Павлюк. — Центр навчальної літератури, 2003. — 608 с.

13. Власюк Н.І., Мединська Т.В. Податкова система : навчальний посібник. 3-тє видання, перероб. та допов. Львів : Магнолія-2006, 2012. 424 с.

14. Вісник URL: <http://www.visnuk.com.ua/uk/publication/100005783-scho-platyat-naybilshi> (дата звернення: 6.11.2023).

15. Іванов Ю. Б., Крисоватий А. І., Десятнюк О. М. Податкова система: підручник. Київ : Атіка, 2006. 920с.

16. Інноваційний розвиток: освіта та наука XXI століття: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 19 червня 2018 року у м. Київ: зб. наук. праць «ΛΟΓΟΣ» / відп. за випуск Голденблат М.А. // ГО «Європейська наукова платформа». – Обухів: Друкарня ФОП Гуляєва В.М., 2018. – Т.3. – с. 124. URL: <http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/25710/1/%D0%95%D0%BB%D0%B5%D0%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%B7%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20-%20%D0%A2%D0%BE%D0%BC%203.pdf#page=17> (дата звернення: 6.11.2023).

17. Єфименко Т. І. Основні напрями трансформації податкової системи в Україні. // Фінанси України. – 2007. – № 9 – С. 11–15, с. 13.
18. Казацька, М. Д. Функції акцизного податку / М. Д. Казацька // Науковий вісник Ужгородського Національного університету : серія: Право / гол.ред. Ю.М. Бисага. – Ужгород : Видавничий дім "Гельветика", 2017. – Т. 1. – Вип. 46. – С. 144-148. – Бібліогр.: с. 147-148
URL:<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/34353/1/%d0%a%d0%a3%d0%9d%d0%9a%d0%a6%d0%86%d0%87%20%d0%90%d0%9a%d0%a6%d0%98%d0%97%d0%9d%d0%9e%d0%93%d0%9e%20%d0%9f%d0%9e%d0%94%d0%90%d0%a2%d0%9a%d0%a3.pdf> 40 (дата звернення: 6.11.2023).
19. Кемпбелл Р. Макконнелл, Стенлі Л. Брю. Аналітична економія: принципи, проблеми і політика. Ч.1. Макроекономіка : пер. з англ. Львів, 1997. 672 с
20. Круш П. В., Тульчинська С. О. Макроекономіка. Видання 2-е перероблене та доповнене. Навчальний посібник. – Київ, 2008. 328 с.
21. Литвин Я.А. Непряме оподаткування в Україні: сучасний стан та напрями удосконалення / А.Я. Литвин // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – Випуск 11. – С. 728-733 URL: <http://global-national.in.ua/archive/11-2016/153.pdf> (дата звернення: 6.11.2023).
22. Матвійчук Л. О. Економічна сутність ПДВ та його роль у формуванні дохідної частини державного бюджету України URL: <http://globalnational.in.ua/archive/11-2016/157.pdf> (дата звернення: 6.11.2023).
23. Матеріали II Міжнародної науково–практичної конференції «Сучасний менеджмент економічних систем в координатах парадигми сталого розвитку» Дніпро: Середняк Т. К., 2020, – 254 с. URL: <http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/34168/1/%D0%9A%D0%9E%D0%9D%D0%A4%D0%95%D0%A0%D0%95%D0%9D%D0%A6%D0%98%D0%AF%2018.09.20%20ISBN.pdf#page=62> (дата звернення: 6.11.2023).
24. Олійник О. В., Філон О.В. Податкова система : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 456 с.

25. Онисько С.М., Тофан І.М., Грицина О.В. Податкова система : підручник. Львів: Магнолія 2006, 2013. 351 с.
26. Податкова система : навчальний посібник / за ред. І.О. Лютого. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 456 с.
27. Податкова система : навчальний посібник / Баранова В.Г., Дубовик О.Ю., Хомутенко В.П. та ін.; за ред. Баранової В.Г. Одеса: ВМВ, 2014. 344 с.
28. Податкова система України: тренінг-курс: навч. посіб. /Тимченко О.М. та ін.; за заг. ред. Тимченко О.М.. Київ : ДННУ «Акад. фін. Управління», 2012. 656 с.
29. Податкова система: навчальний посібник / Волохова І.С., Дубовик О.Ю., Слатвінська М.О. та ін. ; ред. Волохова І.С., Дубовик О.Ю. Харків: Діса плюс, 2019. 402 с.
30. Податкова система: навчальний посібник / за заг. ред. Андрущенко В. Л. Київ : Центр учбової літератури, 2015. 416 с.
31. Податкова система України : підручник / В. М. Федосов, В. М. Опарін, Г. О. П'ятаченко та ін.; за ред. В. М. Федосова. – К. : Либідь, 2010. – 320 с.
32. Податкова система: навч. посіб. / Л. П. Сідельникова, Т. П. Сідельникова, Н.М. Костіна. К.: Ліра-К, 2013. 424 с.
33. Податкові механізми регулювання використання біоінновацій: звіт про НДР (заключний) / Кер. М. Ю. Абрамчук. – Суми: СумДУ, 2016. – 79 с. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/53276> (дата звернення: 6.11.2023).
34. Податкова гармонізація в Україні в умовах реалізації Угоди про асоціацію між Україною і ЄС : монографія / за ред. А. М. Соколовської ; ДННУ “Акад. фін. управління”. – К., 2017. – 448 с. URL: https://afu.kiev.ua/getfile.php?page_id=458&num=1 (дата звернення: 6.11.2023).
35. Плікус І. Й., Жукова Т. А., Зайцев О. В. Порівняльний аналіз податкового навантаження в Україні та світі // Синергетичні драйвери

розвитку обліку, податкового аудиту та бізнес-аналітики : збірник тез матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. Ірпінь: Університет ДФС України, 2021. С.614-618.

36. Податкова політика: теорія, методологія, інструментарій: Навч. посібник / За ред. Ю. Б. Іванова, І. А. Майбурова. – Харків: ВД «ІНЖЕК», 2010. – 492 с.

37. Податкова політика України: стан та рівень ефективності URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/371/10211/21305-1?inline=1> (дата звернення: 6.11.2023).

38. Практика та проблематика формування в Україні доходів бюджету непрямыми податками, URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2023/71_2023/42.pdf (дата звернення: 6.11.2023).

39. Сідельникова Л.П. Фіскальний потенціал податкової системи у механізмі регулювання економічного розвитку. Приазовський економічний вісник. 2019. № 5 (16). С. 317–323. URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2019/5_16_uk/56.pdf (дата звернення: 6.11.2023).

40. Сайт Державної казначейської служби URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage>.

41. Сайт Міністерства фінансів України URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/cons/income/2022> (дата звернення: 6.11.2023).

42. Сайт Державна податкова служба України URL: <https://tax.gov.ua/> (дата звернення: 6.11.2023).

43. Сидор І. П. Акцизний збір в регулюванні соціально-економічних процесів в Україні // Наукові записки ТДПУ ім. В. Гнатюка. Серія Економіка: – Тернопіль. – 2004. – Випуск 16. – С. 99-102.

44. Сидор І.П. Митні платежі як інструмент регулювання зовнішньоекономічної діяльності // Науковий вісник Волинського державного університету ім. Л. Українки. – Луцьк: Вежа, 2005. – № 1. – С. 242-248.

45. Сідельникова Л. П. Податкова система: [навч. посіб.] / Л. П. Сідельникова, Т. П. Сідельникова, Н. М. Костіна. – К.: Ліра-К, 2013. – 424 с.
46. Чередниченко О. М. Непряме оподаткування в Україні на шляху інтеграції до Європейського союзу / О. М. Чередниченко // Фінанси України. – № 7. – 2016. – С. 98–104. 33.
47. Boiko, A., Samusevych, I. (2017). The role of tax competition between the countries of the world and the features of determining the main tax competitors of Ukraine among the European countries. *Financial Markets, Institutions and Risks*, 1(1), 72- 79. URL: [http://doi.org/10.21272/fmir.1\(1\).72-79.2017](http://doi.org/10.21272/fmir.1(1).72-79.2017) (дата звернення: 6.11.2023).
48. Castro, Ed. F. A. O. (2019). Taiwan: Reference Of Good Practices For Latin America In Clean Industry. *Socio Economic Challenges*, 3(2), 110-125. URL: [http://doi.org/10.21272/sec.3\(2\).110-125.2019](http://doi.org/10.21272/sec.3(2).110-125.2019) (дата звернення: 6.11.2023).
49. Kafka, S. Mathematical Modelling Justification of Financial and Economic Parameters of Enterprises / S. Kafka, K. Bagatska, A. Sapiński [et al.] // *International Journal of Engineering and Advanced Technology*. – October 2019. – Vol. 9, Issue 1. – P. 6273-6277.
50. Kasztelnik, K. (2020). Causal-Comparative Macroeconomic Behavioral Study: International Corporate Financial Transfer Pricing in the United States. *Financial Markets, Institutions and Risks*, 4(1), 60-75. URL: [http://doi.org/10.21272/fmir.4\(1\).60-75.2020](http://doi.org/10.21272/fmir.4(1).60-75.2020) (дата звернення: 6.11.2023).

ДОДАТКИ

Додаток А

**Відмінності між акцизним податком та податком на додану
вартість**

Акцизний податок	Податок на додану вартість
Обкладаються тільки товари	Обкладаються товари роботи і послуги
Обкладаються товари які вважаються підакцизними	Обкладаються майже всі товари
Різні види ставок що залежать від групи товарів	Ставки: 0%; 7%;14%; 20%
Нараховується та сплачується один раз при реалізації або при ввезенні підакцизних товарів на територію України	Нараховується і сплачується на кожному етапі виробництва та при реалізації товару
Споживачі підакцизних товарів є вужчі верстви населення	Має універсальний характер

Доходи державного бюджету України за статтями доходів в 2022 р.
(млн. грн.)

на 1.01.2023	Код бюджетної класифікації	Доходи	
Усього		1787395,6	100.00%
Податкові надходження	10000000	949764,4	53.14%
Податки на доходи, прибуток та збільшення ринкової вартості	11000000	265477,1	14.85%
Податок на доходи фізичних осіб	11010000	148427,3	8.30%
Податок на прибуток підприємств	11020000	117049,9	6.55%
Рентная плата та плата за використання інших природних ресурсів	13000000	85365,0	4.78%
Внутрішні податки на товари та послуги	14000000	569353,8	31.85%
Акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів	14020000	60699,1	3.40%
Акцизний податок з ввезених в Україну підакцизних товарів	14030000	41653,8	2.33%
Податок на додану вартість з вітчизняних товарів (з урахуванням бюджетного відшкодування)	14060000	213948,0	11.97%
Податок на додану вартість з імпортованих товарів	14070000	253053,0	14.16%
Податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції	15000000	26246,0	1.47%
Інші податки та збори	19000000	3322,4	0.19%
Неподаткові надходження	20000000	346327,7	19.38%
Доходи від власності та підприємницької діяльності	21000000	87172,4	4.88%
Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної діяльності	22000000	8166,1	0.46%
Інші неподаткові надходження	24000000	16147,0	0.90%
Власні надходження бюджетних установ	25000000	234842,3	13.14%
Доходи від операцій з капіталом	30000000	611,0	0.03%
Кошти від закордонних країн і міжнародних організацій	42000000	481090,7	26.92%
Цільові фонди	50000000	136,2	0.01%
Офіційні трансферти	40000000	9465,6	0.53%

Додайте такі додатки за 2021 та 2020 роки. У наступному не видно дані, які ви аналізували (наприклад, з вироблених чи ввезених товарів)

Бюджет України - 2021 / Budget of Ukraine - 2021

1.2. Розподіл доходів та видатків за бюджетами у 2017-2021 роках (без міжбюджетних трансфертів)
1.2. Distribution of revenue and expenditure between the budgets in 2017-2021 (excluding inter-budgetary transfers)

	Всього, млн грн / Total, mln UAH					Питома вага, відсотків / Share, percent				
	2017	2018	2019	2020	2021	2017	2018	2019	2020	2021
Доходи / Revenue	1 016 969,5	1 184 290,8	1 289 849,2	1 376 673,8	1 662 333,6	100	100	100	100	100
до державного бюджету / to state budget	787 474,1	920 808,7	989 619,9	1 065 368,9	1 284 320,3	77,4	77,8	76,7	77,4	77,3
до місцевих бюджетів / to local budgets	229 495,4	263 482,1	300 229,3	311 304,8	378 013,3	22,6	22,2	23,3	22,6	22,7
з них: / of which:										
Податок та збір на доходи фізичних осіб / Personal income tax and charge	185 686,1	229 900,6	275 458,5	295 107,3	349 785,5	100	100	100	100	100
до державного бюджету / to state budget	75 033,4	91 741,8	109 954,0	117 281,3	137 555,2	40,4	39,9	39,9	39,7	39,3
до місцевих бюджетів / to local budgets	110 652,7	138 158,8	165 504,4	177 826,0	212 230,3	59,6	60,1	60,1	60,3	60,7
Податок на прибуток підприємств / Corporate profit tax	73 396,8	106 182,3	117 316,8	118 471,8	163 844,5	100	100	100	100	100
до державного бюджету / to state budget	66 911,9	96 882,3	107 086,3	108 695,0	147 751,7	91,2	91,2	91,3	91,7	90,2
до місцевих бюджетів / to local budgets	6 484,9	9 300,0	10 230,5	9 776,7	16 092,7	8,8	8,8	8,7	8,3	9,8
Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів / Rent and fees for use of other natural resources	51 132,3	50 086,9	52 024,9	57 112,6	89 318,5	100	100	100	100	100
до державного бюджету / to state budget	48 661,1	45 265,7	46 746,9	52 475,7	80 749,4	95,2	90,4	89,9	91,9	90,4
до місцевих бюджетів / to local budgets	2 471,2	4 821,2	5 278,0	4 636,9	8 569,1	4,8	9,6	10,1	8,1	9,6
Податок на додану вартість / Value-added tax	313 980,6	374 508,2	378 690,2	400 600,1	536 489,1	100	100	100	100	100
до державного бюджету / to state budget	313 980,6	374 508,2	378 690,2	400 600,1	536 489,1	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
до місцевих бюджетів / to local budgets	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Акцизний податок – всього / Excise tax – total	121 449,4	132 649,8	137 076,4	153 850,3	180 300,4	100	100	100	100	100
до державного бюджету / to state budget	108 293,5	118 852,4	123 357,9	138 296,1	162 451,2	89,2	89,6	90,0	89,9	90,1
до місцевих бюджетів / to local budgets	13 156,0	13 797,4	13 718,5	15 554,2	17 849,1	10,8	10,4	10,0	10,1	9,9

Бюджет України - 2021 / Budget of Ukraine - 2021

Продовження

Continued

	Всього, млн грн / Total, mln UAH					Питома вага, відсотків / Share, percent				
	2017	2018	2019	2020	2021	2017	2018	2019	2020	2021
Ввізне мито / Import duty	23 898,4	26 560,4	29 855,4	30 203,2	36 854,9	100	100	100	100	100
до державного бюджету / to state budget	23 898,4	26 560,4	29 855,4	30 203,2	36 854,9	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
до місцевих бюджетів / to local budgets	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Вивізне мито / Export duty	643,5	516,2	230,6	257,3	1 322,3	100	100	100	100	100
до державного бюджету / to state budget	643,5	516,2	230,6	257,3	1 322,3	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
до місцевих бюджетів / to local budgets	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Єдиний податок / Flat tax	24 083,4	29 564,2	35 270,2	38 031,0	46 282,4	100	100	100	100	100
до державного бюджету / to state budget	695,1	-	-	-	-	2,9	-	-	-	-
до місцевих бюджетів / to local budgets	23 388,3	29 564,2	35 270,2	38 031,0	46 282,4	97,1	100,0	100,0	100,0	100,0
Доходи від власності та підприємницької діяльності / Property and entrepreneurial activity income	73 894,6	89 030,6	116 045,6	120 734,9	57 700,3	100	100	100	100	100
до державного бюджету / to state budget	71 553,7	87 170,4	114 414,8	119 155,9	56 021,9	96,8	97,9	98,6	98,7	97,1
до місцевих бюджетів / to local budgets	2 340,9	1 860,2	1 630,8	1 578,9	1 678,4	3,2	2,1	1,4	1,3	2,9
Власні надходження бюджетних установ / Own-source revenues of budgetary institutions	52 658,8	65 884,8	63 676,2	82 201,5	107 306,0	100	100	100	100	100
до державного бюджету / to state budget	35 705,1	46 699,2	46 194,9	68 991,1	88 369,1	67,8	70,9	72,5	83,9	82,4
до місцевих бюджетів / to local budgets	16 953,6	19 185,6	17 481,3	13 210,4	18 936,9	32,2	29,1	27,5	16,1	17,6